

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KARIBSKÁ KRIZE

Autor práce: Tomáš brůžek
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Strnad
Rok: 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury. Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Strnadovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	5
1 METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	6
2 UDÁLOSTI PŘED KUBÁNSKOU REVOLUCÍ.....	7
2.1 Svět a mezinárodní vztahy po 2. světové válce	7
2.2 Poválečné cíle Sovětského svazu a Spojených států	9
2.3 Sovětsko americké vztahy.....	10
2.4 Začátek studené války	13
2.5 Trumanova doktrína a Marshallův plán.....	14
3 REVOLUCE NA KUBĚ.....	16
3.1 Zájmy USA na ostrově a počátky revoluce	16
4 KUBÁNSKÁ KRIZE.....	20
4.1 Postoj Spojených států a Sovětského svazu na revoluci.....	20
4.2 Invaze v Zátocě sviní	22
5 BLOKÁDA HAVANY A ROZMÍSTĚNÍ SOVĚTSKÝCH RAKET	25
5.1 Jednání SSSR s Kubou.....	25
5.2 Události patnáctého října 1962 a po něm.....	27
5.3 Složité dny vyjednávání	31
6 KONEC KRIZE	40
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
ABSTRAKT.....	47
ABSTRACT.....	48

ÚVOD

Karibská krize se na podzim roku 1962 stala klíčovým momentem novodobých dějin, kdy svět stál na pokraji nukleární katastrofy celosvětového měřítka. Mnozí účastníci tehdejšího dění byli přesvědčeni o neodvratném rozuzlení této krize započítím třetí světové války. Dodnes se historikové přou, jaké zájmy tehdy vedly Sovětský svaz k rozmístění raket. Důležitým zdrojem této práce je kniha Roberta Kennedyho, který jako prezidentův bratr a důvěrník měl přístup na všechna krizová jednání a sám se podílel na vyjednáváních se sovětskými vyslanci a to vše velice detailně popisuje ve svých pamětech „*Třináct dní*“. Dalším klíčovým zdrojem je zveřejněná korespondence mezi J. F. Kennedym a N. S. Chruščovem, ze které lze vyčíst postoj obou zúčastněných stran na probíhající krizi. V korespondenci je zřetelná změna politiky v Kremlu od počáteční neústupnosti, až po znejistění nad důsledky a přistoupení ke kompromisům. Samozřejmě celá krize by se nikdy neuskutečnila bez třetí zúčastněné strany. Většina lidí si při zmínění Kuby vybaví průzračné moře, bílé písky a komunistický režim Fidela Castra, který odsuzují, ale málo kdo ví proč je na Kubě komunismus nebo proč jsou například kubánské doutníky ve Spojených státech zakázány. Z literatury o Fidelu Castrovi je zřejmé, že on sám celou krizi popsal jako neúspěšnou. Jeho nenávisť ke Spojeným státům byla tak velká, že už od začátku tlačil na Sovětský svaz k použití nukleárních zbraní. Ovšem ani Castro ani jeho režim by nepřežil přes půl století nebýt záruk, které pro jeho režim zajistil Sovětský svaz. Zatímco se v USA za jeho diktatury vyměnilo jedenáct prezidentů, on sám je stále v čele Kuby dodnes.

Dnes již málokdo bude vědět, co všechno bylo tenkrát v sázce. Reálná hrozba jaderné války mezi dvěma nejsilnějšími státy by změnila tvář světa tak, jak ho známe dnes. Události z roku 1962 mají své opodstatnění i v dnešní době, kdy zbrojní průmysl je stále nejfinancovanějším odvětvím na zemi. Mnoho filmů i knih se zabývá tématem třetí světové války nebo postapokalyptickým světem. Pokud se těmito scénáři chceme vyhnout, můžeme použít diplomacii a vyjednávání, které použili naši předchůdci k úspěšnému ukončení jaderné hrozby.

1 METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je pomocí uvedených pramenů literatury zmapovat průběh a dopady Karibské krize. Analyzuje, jaké události a politické zájmy vedly až k rozmístění sovětských raket na Kubě. Práce se nezaměřuje pouze na pohled jedné zúčastněné strany na situaci, ale snaží se pomocí dostupné literatury zohlednit postoj každé, ze tří zainteresovaných stran. Pro lepší pochopení celé krize, práce rozebírá poválečné vztahy a cíle Spojených států se Sovětským svazem. Dále se zaměřuje na politiku, kterou USA uplatňuje vůči Kubě, až ke Castrovu převratu. V tomto ohledu byla přínosná kniha Albrechta Hagemanna „Fidel Castro“, která popisuje revoluci z jeho pohledu. Dále se zaměřuje na okolnosti, které vehnali Fidela Castra do sféry Sovětského svazu. Zohledňuje, jaké cíle sledoval Sovětský svaz umístěním raket na ostrově a snahu o změnu bipolárního rozložení sil. V neposlední řadě se práce snaží pomocí dostupné literatury analyzovat průběh vyjednávání v říjnových dnech, které vedly ke konečnému stažení raket z Kuby. V tomto ohledu byla nejpřínosnější zveřejněná korespondence mezi J. F. Kennedym a N. S. Chruščovem a také kniha Roberta Kennedyho z politického zákulisí Bílého domu „třináct dní“.

2 UDÁLOSTI PŘED KUBÁNSKOU REVOLUCÍ

2.1 Svět a mezinárodní vztahy po 2. světové válce

Svět po 2. světové válce vrhal zcela jiný obraz než mezi dvěma světovými válkami. Řada dřívějších mocností jako Německo, Itálie a Japonsko zmizela a dostala se do kategorie poražených států. Další státy včele s Velkou Británií a Francií vyšly z války sice vítězně, ale podstatně oslabené. O poválečném uspořádání světa jednaly ještě během války konference Velké trojky, kterou tvořili nejvyšší představitelé hlavních válčících států protihitlerovské koalice SSSR, Velká Británie a USA.¹

Velká Británie vyšla z války ekonomicky a finančně vyčerpaná a musela se obrátit na USA s žádostí o velkou půjčku. Spojené státy však půjčku podmínily konvertibilitou libry k dolaru. Po jejím zavedení se ale britské ekonomické potíže ještě prohloubily a z tohoto důvodu musela být konvertibilita zastavena. Situaci komplikoval fakt, že Velká Británie měla množství závazků prakticky po celém světě. Navíc se po roce 1945 začalo rozpadat i samotné britské impérium. Možnosti Velké Británie a její mezinárodní vliv proto prudce klesaly.

Francie, která utrpěla v roce 1940 zdrcující porážku již nikdy nedosáhla postavení, jakému se těšila před válkou a to ani v Evropě. Francouzské ekonomické problémy byly podobné jako britské. Francie se proto stejně jako Velká Británie a ostatní evropské státy obávala nástupu izolacionismu ve Spojených státech, které byly jediným zdrojem finanční a ekonomické pomoci a i vojenské ochrany. To byl jeden z hlavních důvodů, proč se evropské státy snažily udržet USA v Evropě.²

Jedním z nových rysů poválečného světa, bylo postavení Spojených států. Po ekonomické stránce byly supervelmocí již před válkou, naprosto nová však byla politická a vojenská role Spojených států a to nejen pouze v některých částech světa, ale vskutku na celé Zemi. Zásadní rozšíření amerického vlivu vyplývalo ze skutečnosti, že z války vyšly jako nejmocnější stát. Zatímco všechny ostatní státy utrpěly za války těžké materiální a lidské ztráty, americká ekonomika prosperovala. Národní produkt USA vzrostl z 209,4 miliardy dolarů v roce 1939 na 355,2 miliard dolarů v roce 1945, což reprezentovalo produkci téměř poloviny zboží a služeb

¹ Nálevka Vladimír, *Kapitoly z dějin studené války*. Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. ISBN 80-86130-00-2. s.22

² Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994. s.16-20. ISBN 80-85605-72-4

celého světa. Spojené státy, se 6 % celosvětové populace produkovaly 49 % světové výroby elektrické energie a jejich firmy kontrolovaly 59 % tehdejších naftových polí. Spojené státy, měly až do roku 1949 monopol na jaderné zbraně a ve všech technologických sférách si udržovaly náskok nad Sovětským svazem. K dispozici měly nejsilnější válečné námořnictvo a letectvo. Ačkoliv americké zájmy v jednotlivých částech světa nebyly stejně silné, a i když ve Spojených státech přetrvávaly zbytky izolacionalizmu, staly se globální mocností. Jejich politický, vojenský, ekonomický i kulturní vliv byl podstatně hlubší a geograficky nesrovnatelný se Sovětským svazem. Jak je ale možné že se z USA stala globální velmoc, když ve druhé světové válce bojovaly v Evropě i v Asii naráz a jejich ztráty byly nesouměrně menší oproti dalším státům. Bylo to tím, že díky své poloze mimo tyto bojiště si mohly vybrat, kdy a kde zaútočí.³

Mocenská základna Sovětského svazu byla nesouměřitelná. Za druhé světové války utrpěl mimořádné materiální ztráty, asi 20 milionů obyvatel, zemědělská a průmyslová výroba prudce poklesly, výroba oceli například na polovinu. Byl ze značné míry odkázán na poválečnou finanční pomoc, kterou mu, i jiným státům Evropy přislíbily Spojené státy. Pouze v jednom směru byl supervelmocí, a to ve vojenské sféře. Zatímco tedy Spojené státy mohly využívat při prosazování svého vlivu a zájmu rozsáhlého komplexu různých nástrojů, od politických po kulturní, musel se Sovětský svaz spoléhat téměř výlučně na vojenskou sílu, politický a ideologický vliv. Přesto musel být v nové konstelaci sil považován za druhou supervelmoc. V geografickém ohledu byla jeho expanze daleko méně rozsáhlá, ale o to přímější. Řadu území přímo začlenil do Sovětského svazu, Moskva trvala na výlučné kontrole východní Evropy, kterou změnila ve svou sféru a státy postupně sovětizovala. Jak pro Spojené státy, tak pro Sovětský svaz byl nejdůležitější evropský prostor.⁴

---

³ Litera Bohuslav. *Studená válka*. Jihočany, Komenského 236. Vydání první, 1993, s.22. ISBN 80-85467-38-0

⁴ Gaddis Lewis John. *Studená válka*. Slovart, s. r. o., Praha 2006. s.10-11 ISBN 80-7209-843-8

2.2 **Poválečné cíle Sovětského svazu a Spojených států**

Stalinovi poválečné cíle byly čtyři: zabezpečit vlastní osobní moc, zabezpečit domácí postavení komunistického režimu, zabezpečit mezinárodní postavení Sovětského svazu a tím také marxisticko-leninské ideologie a to přesně v tomto pořadí. Jeho snahou bylo, aby už žádná vnitropolitická síla neohrozila jeho samovládu a nikdo z venku neuvrhl jeho říši do nebezpečí. Zájmy komunistů kdekoli ve světě zůstanou podřízeny sovětským prioritám. Strašlivé lidské a materiální ztráty, které Sověti za druhé světové války utrpěli, měli být podle Stalina hlavním kritériem při rozhodování o tom, co komu připadne. Sovětský svaz měl tedy získat velice mnoho. Nejen že mu zase budou patřit ta území, o které dočasně přišel, ale podrží si také to, čeho se zmocnil v paktu o neútočení uzavřeném s Hitlerem v srpnu 1939 a to tedy 3 pobaltské státy: Litvu, Lotyšsko, Estonsko a také značné části území Finska, Rumunska a Polska. Bude zároveň požadovat, aby i země, které ležely za těmito posunutými hranicemi bolševické velmoci, zůstaly v sovětské sféře vlivu. Obrovské válečné ztráty, nesrovnatelně větší než jaké utrpěli jeho spojenci, možná opravňovaly Sovětský svaz k větším poválečným ziskům, ale současně jej připravily o sílu, kterou by potřeboval k tomu, aby si tyto kroky vynutil jednostrannými kroky. SSSR potřeboval mír, hospodářskou pomoc a alespoň tichý diplomatický souhlas dosavadních spojenců. Stalin byl pod nadvládou marxisticko-leninské ideologie, z níž pramenila představa, že kapitalistické státy nikdy nebudou schopni dlouhodobé bezkonfliktní spolupráce a nakonec dojde k válce mezi Británií a Spojenými státy. Tím se Evropané přikloní ke komunismu jako vítané alternativě. Stalin chtěl Evropu ovládnout stejně totálně, jako se o to předtím pokoušel Hitler. To potvrzuje jeho věta z roku 1947, kdy řekl: „*Kdyby tak Churchill odložil otevření druhé fronty o jeden rok, rudá armáda by postoupila až do Francie.*“⁵ Stalin měl vizi: mírovými prostředky získanou, ale historicky nevyhnutelnou dominanci v Evropě. Tato vize ovšem nebrala v úvahu vývoj poválečných cílů Spojených států amerických.

Prioritní pro Spojené státy byla bezpečnost, ale nebyly si jisti v tom, co budou muset udělat, aby si ji zajistily. Důvodem bylo dilema, které před ně druhá světová válka postavila: Spojené státy nemohou sloužit jako vzor okolnímu světu a současně zůstat ve svém izolacionismu. O jednu věc Američané opravdu usilovali a to

---

⁵ Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994. s.25-27. ISBN 80-85605-72-4

o oblast idejí. Jejich prohlášení nezávislosti koneckonců s radikálním nárokem na společenskou rovnoprávnost: všichni lidé byli stvořeni jako sobě rovni. Proto se snažily sloužit jako příklad pro okolní svět. Americká vojenská a zahraniční politika byla mnohem méně ambiciózní, než jak by se dalo u takové velmoci očekávat. Teprve po první světové válce se od tohoto přístupu odklonily. Začíná se prosazovat mnohem aktivnější přístup vůči uchování demokracie a tím spíše o zachování demokracie v Evropě. Bezpečnost Ameriky může být ohrožena i tím, co se děje na opačném konci světa. Ještě během druhé světové války prezident Roosevelt stanovil čtyři hlavní válečné cíle. Prvním byla pomoc spojencům, hlavně Velké Británii a Sovětskému svazu. Druhým bylo zajistit spojeneckou spolupráci při vytváření poválečného uspořádání, protože bez toho by byla jen malá naděje na trvalý mír. Třetí cíl se týkal povahy tohoto uspořádání. Roosevelt očekával, že spojenci Ameriky přijmou takové řešení, které pomůže odstranit nejpravděpodobnější příčiny budoucích válek. Předpokladem bylo jednak vytvořit novou organizaci kolektivní bezpečnosti, která by měla dostatečnou autoritu k odstrašení a bude-li to nutné i k potrestání případného agresora, a současně obnovit globální ekonomický systém tak, aby byl schopen zabránit opakování světové hospodářské krize. Za čtvrté bude muset takové uspořádání být „prodejně“ americkému národu. Roosevelt nechtěl zajít dál, než kam sahaly hranice a připravenost jeho krajanů. Spojené státy již nikdy nechtěly připustit uspořádání světa takové, jaké bylo to předválečné.⁶

2.3 Sovětsko americké vztahy

Vztahy těchto dvou zemí utrpěly už v bolševické revoluci v roce 1917. Oba tyto státy reprezentují zcela protikladné ideologie. Tyto státy navázaly diplomatické vztahy opět až v roce 1933. Nedůvěra USA vůči Sovětskému svazu vzrostla zvláště poté, když SSSR uzavřel v srpnu 1939 s Německem pakt o neútočení, který vyústil o měsíc později v rozdělení Polska mezi oba státy a umožnil Sovětskému svazu obsadit pobaltské státy, část Finska, Besarábii a severní Bukovinu. Sovětská neutralita v nové „imperialistické válce“ umožnila německé armádě uskutečnit operace v západní, severní Evropě i na Balkánském poloostrově, aniž by se Německo muselo obávat hrozby z východu. Americké výhrady vůči SSSR byly ovšem ve

---

⁶ Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994.32. s.72. ISBN 80-85605-72-4

srovnání s britským či francouzským postojem vůči němu slabé. Sovětský svaz podporoval revoluční hnutí nejen v obou zemích, ale také v jejich koloniích.⁷

Zásadní obrat znamenal až útok Německa na Sovětský svaz 22. června 1941. Vytvořila se protifašistická koalice Velké Británie, SSSR a Spojených států. Rozpory mezi mocnostmi se nezmírnily, i když byly utlumeny nutností vést společnou válku. Sovětský svaz požadoval, aby byl zahájen útok na centrum třetí říše a tím otevření třetí fronty, avšak neúspěšně. Celkem oprávněně podezřívá Spojené státy a Velkou Británii, že chtějí, aby SSSR utrpělo co možná největší ztráty.⁸

Válka změnila postoj americké veřejnosti k Sovětskému svazu a potlačila skepsi vůči němu. Zhruba od poloviny roku 1944 však opět nastala změna. Díky sovětskému postoji na povstání ve Varšavě, které vyvolala a řídila polská exilová vláda. Na základě tohoto chování došli experti k závěru, že se Sovětský svaz rozhodl, že získá plnou kontrolu nad Polskem, Rumunskem a Bulharskem. Stalinovi záměry se ovšem nekryly s anglo-americkou vizí poválečného uspořádání světa. USA si plně uvědomovaly, že budou mít rozhodující vliv na uspořádání světa. Roosevelt však nikdy nezformuloval přesnější plán na poválečné období. V zásadě zastával názor, že základem poválečného uspořádání musí být americko-sovětská spolupráce. Konkrétní záležitosti chtěl nechat na řešení v rámci OSN a na pravidelné konferenci zasedání ministrů zahraničních věcí.⁹

Nový americký prezident H. S. Truman plně sdílel skepsi vůči sovětskému svazu, i když v prvních měsících vlády se jen snažil zvolit, jaký postoj zavede vůči Sovětskému svazu. Byl varován před ostrým postojem vůči SSSR, protože Spojené státy by ostrou politikou ve střední a východní Evropě, kde neměly žádné větší zájmy ohrozily možnosti dlouhodobé spolupráce. Truman navrhl Stalinovi jednak svolání nové konference Velké trojky, jednak kompromis ohledně Polska. Stalin souhlasil.

Sovětský neklid vůči USA pramenil z půjčky, kterou mu Američané slíbili na poválečnou obnovu a nyní ji oddalovali, pokoušeli se ji spojovat s politickými podmínkami. Na tomto jednání v létě 1945 ztroskotalo. Značnou nejistotu západních spojenců naopak vyvolaly sovětské nároky vůči Turecku, kdy mu byly předloženy sovětské požadavky. Zaprvé: aby Turecko vrátilo Sovětskému svazu provincie, Kars a Ardahan. Zadruhé: požadoval revizi konvence z Montreux, která upravovala režim

---

⁷ Fleming D. F. *Americká politika a studená válka*. Přeložil Jan wanner. Vyd. 1, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1971.s.98

⁸ Waisová Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Dobrá Voda 2002.s.35.. ISBN 80-86473-16-3

⁹ Gaddis Lewis John. *Studená válka*. Slovart, s. r. o., Praha 2006. s.54.. ISBN 80-7209-843-8

plavby v tureckých úžinách Bospor a Dardanely. Zatřetí: Turecko mělo povolit Sovětskému svazu vybudovat v úžinách své vojenské základny. Tyto náhlé a poměrně dalekosáhlé požadavky posílily u spojenců pochybnosti o charakteru sovětské politiky a byly jedním z „kamínků“, které vedly k definitivní změně americké politiky.¹⁰

Postupimská konference se konala 17. července – 2. srpna 1945 a nakrátko utlumila narůstající napětí mezi spojenci. Problémy jako budoucnost Německa se na konferenci neprobíraly. V otázce reparací bylo dohodnuto, že reparace si bude každá z velmocí čerpat ze své okupační zóny. Konference také rozhodla o odsunu Německého obyvatelstva z Polska, Československa a Maďarska. V otázce Polska sověti opět slíbili, že budou uspořádány svobodné volby. Bez konečného rozhodnutí byl projednán problém Itálie a Rumunska. Oba státy byly spojenci Německa, Po jejich obsazení spojenci sice bojovali proti Německu, ale byly stále brány jako poražené státy. Itálie byla fakticky ovládaná Velkou Británií a USA kde SSSR mělo pouze poradní hlas, který byl stejně ignorován. Sovětský svaz sice protestoval, ale bez velké odezvy, proto žádal reparace z Itálie ve výši 100 milionů dolarů, ale požadavek byl zamítnut.¹¹

Stalin aplikoval „italský“ postup západních spojenců v Maďarsku, Rumunsku a Bulharsku, kde byla jmenována komunistická vláda. Britové a Američané Stalina obvinili, že ovládá východní Evropu a spouští kolem ní železnou oponu. Stalin odpověděl, že tato tvrzení jsou jen pohádky. I když byla konference nejlépe připravenou, téměř ničeho se na ní nedosáhlo. Řada klíčových problémů byla jen odsunuta a předána jako pravomoc nově vzniklé Rady ministrů zahraničních věcí. Molotov upozornil, že západní mocnosti neplní Postupimské dohody ohledně německých reparací Sovětskému svazu a varoval, že „imperialističtí fanatikové“ povzbuzují zbrojní závody a že tedy Sovětský svaz a ostatní mírumilovné síly musejí být ostražité. Molotov byl proto pozván na další konferenci, která se konala v Moskvě.¹²

---

¹⁰ Gaddis Lewis John. *Studená válka*. Slovart, s. r. o., Praha 2006. s.53.. ISBN 80-7209-843-8

¹¹ Gaddis Lewis John. *Studená válka*. Slovart, s. r. o., Praha 2006. s.54.. ISBN 80-7209-843-8

¹² Litera Bohuslav. *Studená válka*. Jihočany, Komenského 236. Vydání první, 1993, s.33. ISBN 80-85467-38-0

2.4 Začátek studené války

Moskevská konference sice na krátkou dobu uvolnila napětí, v roce 1946 však došlo k definitivnímu rozkolu. O rok později vypukla tzv. klasická studená válka v plné síle a po následujících 15. let se stala dominantním rysem vztahu Východ-Západ. Za počátek studené války se dají považovat události z února a března 1946. V únoru 1946 proběhly v Sovětském svazu volby do nejvyššího sovětu. V kampani hlavní funkcionáři varovali před kapitalistickým obklíčením a varovali, že se chystá vytvoření protisovětského bloku.¹³

Pro poválečnou politiku měl velký význam Stalinův projev z 9. února. Konstatoval, že imperialistické soupeření rozdělilo svět do dvou nepřátelských táborů a vzhledem k tomu, že se imperialistické mocnosti pokoušejí přerozdělit svět silou zbraní, války jsou v tom případě nevyhnutelné. Dále zdůraznil, že mír mezi oběma systémy je možný v případě, že USA a Velká Británie přestanou provádět protisovětskou politiku. Další rostoucí napětí mezi americko-sovětskými vztahy bylo vyvoláno v Německu, vzhledem k politice Sovětského svazu a Francie z hlediska reparací z jejich vlastních okupačních zón. Celé to vedlo k tomu, že počátkem května 1946 byly zastaveny reparační dodávky z jejich zón. Na konferenci ministrů zahraničních věcí se řešila další budoucnost Německa, která skončila ve slepé uličce. Západ podezřívá sověty, že chce sjednocené Německo jen za předpokladu, že bude pod komunistickou nadvládou. Sovětský svaz obviňoval západ naopak z toho, že chce Německo ekonomicky a vojensky připoutat k sobě.¹⁴

Rozdělení Německa do dvou nepřátelských bloků se také projevovalo v tom, že obě strany začaly povolovat a povzbuzovat ve svých zónách obnovu německých politických stran. V sovětské zóně byla nekomunistická socialistická strana sloučena s komunistickou. Američané ve svém projevu zdůraznili, že Spojené státy v dohledné době nestáhnou svá vojska z Německa, a že usilují o jeho sjednocení, ale že pokud by bylo toto snažení neúspěšné, zasadí se o obnovu jen západního bloku. Napětí mezi mocnostmi zvyšovaly také události mimo evropský prostor. V roce 1941 sovětská a britská vojska okupovala severní Irán kvůli jeho bohatým naftovým zdrojům. Obě mocnosti souhlasily, že do 6 měsíců po skončení války stáhnou své jednotky z tohoto území. Britové tak učinili, ale Sovětský svaz nikoliv. Sovětské počínání a jeho

---

¹³ Litera Bohuslav. *Studená válka*. Jihočany, Komenského 236. Vydání první, 1993, s.44. ISBN 80-85467-38-0

¹⁴ Litera Bohuslav. *Studená válka*. Jihočany, Komenského 236. Vydání první, 1993, s.45-46. ISBN 80-85467-38-0

podpora místního komunistického hnutí, vyvolalo velký odpor ve Spojených státech s tím, že Sověti chtějí ovládnout Irán, což USA nemohlo připustit vzhledem k tomu, že již nebyly soběstačné v těžbě ropy. Proto trvaly na tom, že naftová pole na Středním východě se nesmějí dostat pod cizí kontrolu. Nakonec byl Sovětský svaz pod americkým tlakem donucen v roce 1946 stáhnout svá vojska z Iránu.¹⁵

2.5 Trumanova doktrína a Marshallův plán

Vyjasnění americké politiky a ukončení etapy váhání a nejasností vůči Sovětskému svazu přinesl rok 1947, ve kterém Truman vyhlásil politiku zadržování Sovětského rozpínání: Tato doktrína dalekosáhle změnila zahraniční politiku USA a dokončila přechod od amerického izolacionismu k neomezeným celosvětovým závazkům. Novou linii naznačoval jeho projev na Baylorské universitě

6. března 1947, kde zdůraznil, že svoboda je důležitější než mír, a že svoboda vyznání projevu závisí na svobodě podnikání. Tvrdil, že celý svět by měl přijmout americký systém, který sám může přežít pouze tehdy, jestliže se stane celosvětovým systémem.

Nejdůležitější krok vůči sovětské politice ovšem bylo převzetí od Velké Británie náklady na vojenskou a ekonomickou pomoc řecké vládě v jejím boji proti komunistickým povstalcům. Díky tomuto rozhodnutí se USA dostává možnost rozšířit americkou ochranu na Řecko a Turecko. Trumanův návrh na pomoc Řecku a Turecku byl schválen a řecká armáda s americkou pomocí a vojenskými poradci koncem 40. let zvítězila v občanské válce.¹⁶

Po tomto „vítězství“ ve východní Evropě, Spojené státy obrátily svou pozornost na válkou zdevastovanou západní Evropu. Marshall nový státní tajemník, a jeho poradci si plně uvědomovali, že bez americké pomoci Evropě by se zde mohla situace vyvinout v krizi, která by negativně ovlivnila i americkou ekonomiku. Bylo zde i nebezpečí, že západoevropské veřejné mínění by se poté mohlo snadno přiklonit ke komunismu. Marshall ve svém projevu vylíčil rozvrat Evropské ekonomiky, hovořil o neschopnosti měst dodat venkovu průmyslové zboží výměnou

---

¹⁵ Litera Bohuslav. *Studená válka*. Jihočany, Komenského 236. Vydání první, 1993, s.66. ISBN 80-85467-38-0

¹⁶ Judt Tony, *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. Praha : Slovart, 2008. s.101. ISBN 978-80-7391-025-9

za potraviny. Nedostatek potravin pak nutí vlády, aby je kupovaly z omezených zdrojů, kterými disponovaly. Proto vyzval vlády, aby vypracovaly plán na americkou dolarovou pomoc. V letech 1948-1952, činila tato pomoc západoevropským zemím 17. miliard dolarů. Američané počítali s tím, že Sovětský svaz sám takovou pomoc nepřijme a nedovolí to ani svým satelitům, protože plánovaná pomoc měla plynout mimo jiné i do západních okupačních zón Německa. Tím že Stalin tuto pomoc nepřijal, sám jasně vytyčil zeď mezi východem a západem.

Berlín byl po roce 1945, stejně jako celé Německo rozdělen na 4. okupační zóny. Spravovat ho měli spojeneční vojenští velitelé. Tři západní berlínské okupační zóny ovšem ležely v hloubi sovětské německé okupační zóny. Se západními zónami, měly jejich berlínské spojení pouze železničními a silničními spoji. Ty byly pod sovětskou kontrolou a režim na nich nebyl nijak smluvně ošetřen.¹⁷

Změna sovětské politiky byla patrná také v jeho přístupu ke střední Evropě, kde urychlil proces její přeměny ve svůj satelit a v německé otázce. Ostře reagoval na vývoj v západním Německu, kde západní spojenci sloučili své zóny.

24. července 1948 Moskva přerušila železniční a silniční spojení mezi západním Berlínem a západními zónami. Tím zablokovala jejich přístup ke svým částem ve městě. Akce měla přimět západní mocnosti, aby se vzdaly své politiky v Německu, jež byla v ostrém kontrastu s východní a mohla vést k nespokojenosti v Sovětské části. pokud by to nevyšlo tak alespoň jen v Berlíně.¹⁸

Truman rozhodl, že Západ nesmí ustoupit a dát se z Berlína vytlačit, odmítl ovšem navrhovanou vojenskou akci na prolomení blokády. Truman nehodlal riskovat konflikt, který by zcela jistě vyvrcholil ve válku. Místo toho od července 1948 do května 1949, kdy Sovětský svaz odvolal blokádu, fungoval letecký most do západního Berlína, který zásoboval obyvatelstvo potravinami a jiným důležitým vybavením. Blokáda byla Stalinova „obranná“ reakce na Marshallův plán, ovšem toto opatření bezpečnostní situaci v Sovětském svazu nezlepšilo. Převrat v Československu přesvědčil americký Kongres, který dosud Trumanův program na obnovu Evropy neschválil, aby to urychleně napravil. Události v Praze spolu s blokádou Berlína přesvědčily evropské příjemce americké pomoci, že potřebují také vojenskou ochranu: to je přimělo k úsilí o vytvoření Severoatlantického paktu, který vůbec poprvé zavazoval Spojené státy k obraně západní Evropy v době míru.

---

¹⁷ Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994. s.56. ISBN 80-85605-72-4

¹⁸ Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994. s.57-59. ISBN 80-85605-72-4

V květnu 1949, kdy Stalin blokádu neochotně odvolal, došlo ve Washingtonu k podpisu Severoatlantické smlouvy, NATO (North Atlantic Treaty Organization) a v Bonnu byla vyhlášena Spolková republika Německo. Stalinova vize v anglo-americkou válku se začala zdát nereálná a jeho ovládnutí poválečné Evropy, leželo v troskách.¹⁹

Ovládnutí Evropy se již pro Sovětský svaz stalo nereálným, ale naskýtá se mu příležitost ke změně světového rozložení sil v podobě malého ostrova u pobřeží Spojených států, kde již nějaký čas probíhají nepokoje a revoluce je na spadnutí.²⁰

3 REVOLUCE NA KUBĚ

3.1 Zájmy USA na ostrově a počátky revoluce

V roce 1901 dosáhl ostrov formální nezávislosti: (kdy se Španělsko stáhlo z kuby po intervenci USA) a rok nato byla vyhlášena Kubánská republika. Ale díky „platt amendent“ (Plattův dodatek), který přijal 2. března 1902 americký Kongres, suverenitu státu podstatně omezil. Tento dodatek, který byl pod tlakem Spojených států zahrnut do kubánské ústavy předem stanovil, že svobodná Kuba má jen omezenou zahraničněpolitickou svobodu a že USA ji mohou kdykoliv narušit vojenskou intervencí. Tím Kuba nezískala téměř žádnou nezávislost. Americký kapitál proudil na ostrov od roku 1901. Cukrová třtina, citrusové plody, hovězí farmy a těžba niklu tvořili hlavní část amerických investic. Rozsáhlé kubánské pozemky se dostaly do vlastnictví amerických koncernů.²¹

Po skončení druhé světové války ležela Latinská Amerika na periferii zájmu Spojených států. Začínající bipolarita světového dění vázala pozornost Washingtonu především k Evropě a k Asii, ale doktrína zadržování komunismu měla globální rozměr a tak i ve vztahu k iberské Americe aktualizovala myšlenku obrané koalice. Zárodky vojenského bloku byly dosaženy již v plánu Spojených států „Rainbow 4“ z roku 1938, jenž předpokládal společnou záštitu celého kontinentu. Idea kolektivní bezpečnosti dominovala i Chapultepecké deklaraci z 6. března 1945. Obtížné meziamerické jednání v září 1947, kdy došlo k podepsání Paktu z Rio de Janeira, který v následujících letech doplnili dvoustranné smlouvy se Spojenými státy.

¹⁹ Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994. s.60. ISBN 80-85605-72-4

²⁰ Gaddis Lewis John. *Studená válka*. Slovart, s. r. o., Praha 2006. s.54. ISBN 80-7209-843-8

²¹ Hagemann Albrecht. *Fidel Astro*. Překl. Petr Pytlík a Tereza Semotamová. Nakladatelství Větrné mlýny. První vydání, Brno 2009. s.49. ISBN 978-80-86907-69-7

V dubnu 1948 vzniká Organizace spojených států. Slabinu celého projektu představovala naprostá absence pozitivního hospodářského programu. Faktický nezájem Trumanovy a později i Eisenhowerovy administrativy o ekonomickou situaci latinskoamerických republik přispěl ke korozi meziamerických svazků. Nedílnou součástí severoatlantické doktríny „hromadné odvety“ což byla: (Koncepce se výlučně orientovala na strategické zbraně.²² Hlavním motem této doktríny je, že na jakýkoliv konflikt kdekoliv ve světě je nutné odpovědět strategickým úderem) byla i zásada tzv. nepřímého vměšování, kterou Spojené státy uplatňovaly vůči politickým strukturám západní polokoule. Představovala i posílení vlivu CIA na subkontinentu. V rovině vojenských vztahů byla Latinská Amerika na základě Generálního plánu obrany amerického kontinentu zařazena do „sekundární sféry“, pro kterou se minimalizovala možnost přímého střetnutí se Sovětským svazem. Zemím na jih od Rio Grande se přisoudila role surovinového rezervoáru a jejich ozbrojené síly měly vykonávat především bezpečnostně-policejní funkci.

V březnu 1952 došlo na Kubě ke svržení občanské vlády vojenským převratem prezidenta Fulgencia Batisty. Proti jeho diktatuře se postupně postavilo několik opozičních seskupení, z nichž nejvýznamnějším bylo Hnutí mládeže století v čele ještě s mladým právníkem Fidélem Castrem. Právě toto uskupení provedlo 26. července 1953 ozbrojený útok na kasárna Moncada v Santiagu de Cuba.²³

Akce se kvůli špatnému naplánování nezdařila, Fidel Castro byl zajat a souzen. On sám se ujal vlastní obhajoby, jeho plamenná řeč „*Dějiny mi dají za pravdu*“²⁴ se stala programem reorganizovaného hnutí. Ale přesto byl odsouzen na 15 let vězení. I přes tento trest měl velké štěstí, jeho spolubojovníci, které zajali u Moncadu byli mučeni a popraveni, což také vedlo k veliké nelibosti občanů a posílení Castrova vlivu. V listopadu se konaly prezidentské volby. Fulgencio Batista se opět zvolil za právoplatného prezidenta Kuby. Rok 1955 ale také znamenal pro bratry Castrovi amnestii. V létě 1955 se Castro rozhodl uprchnout do Mexika. Než Castro 7. července Kubu opustil, zorganizoval v Havaně schůzi, jíž se zúčastnili všichni jeho stoupenci i členové jiného hnutí odporu a tím se sloučili dvě revoluční hnutí M-26-7 a MNR. Během sedmnácti měsíců v Mexiku, Castro připravoval násilnou akci ke svržení Batisty. Plánoval přistání vojensky organizovaného

---

²² Hagemann Albrecht. *Fidel Castro*. Překl. Petr Pytlík a Tereza Semotamová. Nakladatelství Větrné mlýny. První vydání, Brno 2009. s.57. ISBN 978-80-86907-69-7

²³ Geyer Georgie Anne, *Fidel Castro: partyzánský princ*. 1. Vyd. Praha : BB art,2006. s.89. ISBN 80-7257-547-3

²⁴ Castro Fidel, *Dějiny mi dají za pravdu*. Praha : Naše vojsko, 1976. s.56. MDT 40CNB

expedičního sboru v kubánském Orientu. Díky jeho řečnickému talentu Castro získal v Mexiku velké finanční prostředky a mohl začít s vojenským výcvikem svých stoupenců. V noci z 24. na 25. listopadu 1956 opouští neosvětlená loď mexický přístav a míří směrem na Kubu.²⁵

Přistání u břehů Kuby mělo vyvolat povstání obyvatelstva, které by vedlo ke svržení diktátora. Situace na palubě byla velice napjatá, když bylo jasné, že se nepodaří dodržet časový plán, rozhlas informoval o nepovedeném povstání. Dne 2 prosince Granma konečně dorazila, ale příliš daleko od plánovaného místa. Jejich rozhovory zachytil nepřítel a po vylození je přivítala Kubánská letadla. Už se zdálo že převrat skončí fiaskem hned v ranné fázi, ale Castrovi a jeho stoupencům se podařilo uniknout do pohoří Sierra Maestra, poté se přesunuli výše do hor, kde vzniklo jádro kubánské revoluční armády. Američtí liberálové z řad *The New York Times* a CIA se na Castra dívali pozitivně, zatímco Eisenhower podporoval Batistu. Nikdy mu však neposkytl dostatek zbraní, aby mohl vyhrát válku.²⁶ S přibývajícím politickou převahou si nechtěly Spojené státy Castra z velkou pravděpodobností dalšího prezidenta Kuby, zneprátnit. Neustále se zvětšující Castrova armáda a obrovská podpora obyvatelstva, nakonec vedla k tomu, že v noci z prvního na druhého ledna, se rebelové zmocnili hlavního města a generál Batista opustil Kubu.²⁷

Po Batistově útěku se v Santiagu de Cuba vyváří nová revoluční vláda. Toho dne 2. ledna 1959 pronesl Castro svou první řeč „*Na úsvitu revoluce*“, kde kritizoval přílišný vliv USA, který má na ostrově. Pod tlakem prozatímní prezident Urrutia jmenoval 17. února 1959 Fidela Castra do čela nové reorganizované vlády. Měl bezvýhradnou podporu obyvatelstva, s jejíž podporou odmítl původně slíbenou demokratickou společnost. Absence parlamentu, politických stran a voleb byla omlouvána populistickou tezí o přímé demokracii. V dubnu 1959 navštívil neoficiálně Washington, ale jeho získání podpory Bílého domu narazilo na bariéru nedůvěry Eisenhowera vůči proponovaným sociálním experimentům v oblasti, která se chápala jako výlučně zájmová sféra Spojených států.

První vydaná vládní nařízení na Kubě se týkala zvýšení nejnižších mezd, snížení cen léků a sazeb za plyn, elektřinu a telefon. Ovšem nejdůležitější opatření tohoto období představovalo vydání zákona o agrární reformě dne 17. května 1959.

---

²⁵ Merle Robert, *Útok na kasárna*. 1. Vyd. Praha : Mladá fronta, 1967. s.102. MDT 355, 94 (729.1)

²⁶ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.95. ISBN 80-85866-89-7

²⁷ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.97. ISBN 80-85866-89-7

tato zrušila latifundie a omezila pozemkovou držbu na 400 ha půdy. Životní minimum rodiny bylo stanoveno na necelých 27. ha obdělávané plochy: Ty dostával rolník zcela zdarma a další zemědělskou půdu do celkové výše 67. ha si mohl přikoupit na splátky. Vyvlastněné latifundie o celkové rozloze 4 216 000 ha, většinou plantáže cukrové třtiny, se staly základem nově budovaných družstev či státních statků, jelikož pěstování této plodiny vyžadovalo velké plochy. Tímto zákonem byly postiženi především zahraniční společnosti a domácí pozemková oligarchie, na druhé straně však odpovídal požadavkům rolnické základny povstaleckého vojska. Agrární reforma polarizovala Hnutí 26. července. Proti Castrovi se postavila někdejší občanská opozice. Prvním dokladem začínající krystalizace revolučního tábora se stalo vystoupení někdejšího velitele leteckých sil povstalecké armády Pedra Díaze Lanze, který v dopise prezidentovi Urrutiouvi obvinil Castra z podpory infiltrace komunistů do řídicích složek ozbrojených sil. Toto tvrzení opakoval i před zvláštním výborem amerického Senátu. Vzrůstající znepokojení Spojených států mobilizovalo i tzv. plattisty, to byli přesvědčení stoupenci přirozené geopolitické závislosti malé kuby na severoamerickém kolosu. Výsledkem tohoto střetu došlo k rozkolu mezi Castrem a Urrutiou, jenž skončil prezidentovým odstoupením v červenci 1959.²⁸

V téže době se zkomplikovaly i vztahy mezi Kubou a sousedními státy karibské oblasti. Proti Castrovu režimu se výrazně angažoval dominikánský diktátor Rafael Trujillo, který se po vítězství kubánských povstalců obával o stabilitu svého režimu. V Santo Domingu také vzniklo první exilové odbojové centrum, organizované a vedené bývalým Batistovým generálem José Euloteriem Podrazou. S Trujillovou podporou byly připravovány plány ozbrojené invaze na Kubu, kalkulovalo se i se vzpourou části povstaleckého vojska. S tímto cílem Podraza informoval komandanty Gutierreze Menoyu a Williama Morgana, o nichž předpokládal, že nesouhlasí radikální politickou linií Fidela Castra. Ti však informovali štáb revolučních ozbrojených sil a vrchní velení jim přikázalo ve špionážích pokračovat. Poté se veškeré přípravy osvobozené akce odehrávaly pod přímou kontrolou kubánské rozvědky a musely nutně ztroskotat. V roce 1963 podlehl generál Trujillo atentátu, který připravila skupina jeho důstojníků.

Souběžně s Dominikánskou republikou vystoupilo i Haiti, jež požadovalo o svolání konzultativního zasedání ministrů zahraničí Organizace amerických států, jelikož bylo údajně znepokojeno možností války v Karibiku. Porada proběhla v srpnu

---

²⁸ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.100. ISBN 80-85866-89-7

1959 v Santiagu de Chile a proti ostrakizaci Kuby vystoupily delegace Mexika, Brazílie, Venezuely a Bolívie. Spojené státy neuspěly se svým návrhem na vytvoření „speciální politické policie“ pro oblast „Karibského bazénu“, ale prosadily rezoluci, která odsuzovala totalitní režimy v diskutovaném teritoriu.

4 KUBÁNSKÁ KRIZE

4.1 Postoj Spojených států a Sovětského svazu na revoluci

Hospodářská a politická opatření Castrovi vlády vytvářela prostor pro širší spolupráci levice Povstaleckého vojska a komunistů. Hnutí 26. července mělo silnou averzi vůči rigidnímu seskupení neostalinistů v čele s Blas Rocou. Zatímco pravice ostře odmítala jakékoli kontakty, Castrova skupina postupně mírnila své výhrady a souhlasila s účastí komunistů na vytváření nového mocensko-politického systému. Tato skutečnost vyvolala v říjnu 1959 další vážnou krizi uvnitř povstaleckého vojska. Proti vzrůstajícímu vlivu komunistů se postavila skupina vysokých důstojníků vedená komandantem Hubertem Matosem, který v té době velel posádce v Camaguey. Castro zasáhl s neočekávanou rozhodností. Matos byl zatčen a postaven před vojenský soud a následně odsouzen k 20 letům vězení. Castrovu ráznou reakci vyvolávala obava ze spojení vnitřní opozice a narůstající aktivitou exilových organizací. Byl to právě Díaz Lanz, který s tichým souhlasem Spojených států organizoval nálety na kubánská města.

Spojené státy se už od začátku dívaly na celou věc se značným despektem, shledávaly příklon Kuby ke komunismu za až příliš velký, navíc byl ohrožen prosazený ústavní dodatek o vměšování. Rada americké bezpečnosti usoudila, že je třeba, aby Fidel Castro odešel z funkce, tedy vrátit Kubu zpět do rukou USA. Zatím na Kubě došlo k několika pokusům o atentát většinou zinscenované CIA. Koncem roku 1959 CIA začala vyzbrojovat anticastristy kteří zatím sídlili v pohoří Escambray. Spojené státy začínají potají spolupracovat na bombardování kubánských měst.²⁹ Dne 11 října došlo k bombardování cukrovarů Niagara, Punta, Alegre. A 21 října letoun B-52 bez výsostných znaků napadl Havanu. Kubánská vláda protestovala ve Washingtonu s tím, že letouny startovali z Floridského letiště

---

²⁹ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.754. ISBN 978-80-7106-523-3.

poblíž Miami, Američané se formálně distancovali. Poslední kapkou bylo 4. března vyhození francouzské nákladní lodi La Coubre i s nákladem sedmdesáti šesti tun belgických zbraní a ztrátách na životech, které se počítaly na 70 až 80 lidí. Sám Fidel Castro vedl záchranou akci a zuřivě obviňoval Spojené státy ze sabotáže.

Vedle stupňujících se politických problémů na sklonku roku 1959 se začaly projevovat i problémy hospodářské. Kuba zvedla daň na vytěženou ropu na 60 % rafineriím, které odmítly zpracovávat dovezené barely ropy ze Sovětského svazu, ty souhlasily, ale USA byly přísně proti. To se samozřejmě nelíbilo některým producentům a ti žádali o odvetná opatření. Spojené státy stále ještě ovládající Kubánskou ekonomiku, se rozhodly pro vystupňování preventivních opatření. USA odvolalo z Havany svého velvyslance a zcela zablokovalo vývoz amerického zboží na Kubu. Souběžně byl zrušen veškerý nákup kubánského cukru, který znamenal hlavní exportní komoditu země.³⁰

Styky mezi SSSR a Kubou byly přerušeny po Batistově převratu v roce 1952. Dne 8 května 1960 došlo k obnovení diplomatických vztahů mezi Moskvou a Havanou. Politický akt byl umocněn dodávkou sovětské ropy. Navíc Sovětský svaz odkupuje oněch 700 000 tun cukrové třtiny zpočátku připravených na dovoz do USA. Tento tah byl čistě taktický, protože SSSR bylo na této surovině zcela nezávislé na dovozu. Dále byla slíbena Kubě půjčka 100 milionů dolarů, byl přislíben i dovoz zbraní vyrobených v ČSSR. Země Latinské Ameriky byly tradičním trhem pro československý zbrojní průmysl. Na přelomu let 1958-1959 projevila Kuba zájem o nákup československých zbraní pro Castrovu Povstaleckou armádu. Kreml záhy docenil význam nového geopolitického faktoru. Sovětskému svazu se znenadání otevřely vrátka k západní polokouli. Chruščov v klíčovém projevu z 6. ledna 1961 zdůraznil nejen sovětskou podporu národně osvobozeneckým hnutím ve třetím světě, ale zvláště vyzdvihl roli kubánské revoluce v „celosvětovém boji s imperialismem“. Od této chvíle se také těžiště aktivit sovětského bloku v rozvojových zemích přesunulo na Kubu. Což znamenalo změnu ve světovém rozložení sil.³¹

Eskalace americko-kubánského konfliktu umožnila Fidelu Castrovi využívat nespornou mocenskou rétoriku Bílého domu k instrumentálnímu vystupňování národního sebevědomí, které prezentovalo Kubu jako mluvčího ponížené

---

³⁰ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.904. ISBN 978-80-7106-588-3.

³¹ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989*. Praha : Libri, 2000, s.866. ISBN: 80-85983-82-6.

a vykořisťované hispánské Ameriky. Tento tón se výrazně projevil v tzv. Havanské deklaraci z 2. září 1960, jež byla Castrovým kontraproduktem vůči výslednému dokumentu ze San José. Oživení rozporu mezi bohatou a chudou Amerikou se mělo stát trvalým nástrojem kubánské propagandy. Zmínka Havanské deklarace o všestranné sovětské pomoci kubánské revoluci byla již svědectvím nového rozměru politického dění v někdejší severoamerické doméně. Reálná hrozba sovětské vojenské přítomnosti v Karibském moři bezprostředně ohrozila bezpečnost západní polokoule. Proto Spojené státy v listopadu 1960 posílily své válečné loďstvo v celé oblasti Antil. Kubánská vláda vydala 13. října dekrety o znárodnění bank a velkých průmyslových podniků. Opatření, které Castro komentoval jako „*konečné splnění programu Moncady*“, bylo namířeno proti trvajícimu vlivu severoamerického kapitálu v těchto odvětvích a stalo se tak součástí vrcholící hospodářské války. Později se říjnové dekrety označovaly za počátek tzv. socialistických přeměn na Kubě, vůbec se ale nejednalo o realizaci „leninského modelu revoluce“. Nýbrž o sebezáchovné gesto obrany proti záměrně vyvolanému rozvratu bankovního a průmyslového sektoru.³²

Kubánská agrární reforma stejně jako nacionalizace severoamerických cukrovarů a těžebních společností, vyvolala podrážděnou reakci Spojených států, která 3. ledna 1961 vyústila v přerušení diplomatických vztahů s Havanou. Zde se Bílý dům dopustil zjevného omylu, neboť ve snaze o uplatnění síly vůči Castrově vládě ji prakticky vehnal do náruče Sovětského svazu.³³

4.2 Invaze v Zátocě svini

Po Castrově rozhodnutí o znárodnění, začaly Spojené státy organizovat tajné operace proti Havanské vládě. Od roku 1960 podporovalo CIA cvičení revoluce v USA a Portoriku. V roce 1961 je již u moci J. F. Kennedy, Spojené státy se dovolávají k Monroově doktríně s tím, že nedovolí, aby Kuba padla do sféry vlivu Sovětského svazu a pokusí se svrhnout vládu právě pomocí vycvičených exulantů z Kuby žijících v USA a také pomocí sil odporu tábořících v horách přímo na Kubě.

---

³² ³² Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. s.122. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

³³ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.652. ISBN 978-80-7106-588-3.

CIA plánovala vylovení sil a následný postup do hor, vybraným místem invaze se stala Zátoka svini, která nebyla jedním z nejlepších míst pro akci tohoto typu. Důležitý byl čas, protože Kuba očekávala první slíbenou dodávku proudových letadel od Sovětů. Spojené státy ještě zesílily hospodářskou izolaci Kuby. I přes nesouhlas některých amerických politiků, kteří se tvářili skepticky na celou akci, Kennedy stanovil konečné datum zahájení celé akce na 17. dubna. Předehrou se stalo vydání „*Bílé listiny*“, obviňující Castrovu vládu ze zrady proti Batistovské revoluci a organizování komunistické subverze na západní polokouli. Týden před zahájením akce, byly zahájeny útoky kontrarevolucionářů uvnitř ostrova. Vlastní akci zahájilo bombardování letadly typu B-52, Kuba se snažila obrátit na OSN, Spojené státy však akci přisoudily uprchlíkům z revolučního letectva.³⁴

Invaze začala 17. dubna ve 3 hodiny ráno, kdy se v Zátocě svini shromáždily skupiny výsadkářů z kubánského exilu. V 8 hodin ráno následovalo vysazení výsadků na komunikace vedoucích do vnitrozemí. Tato akce byla v očekávání kubánské vlády, která o celé akci předem věděla. Kubánská vláda ihned vyhlásila mobilizaci a již 18. 4. se lidovým milicím dařilo zabránit kontrarevolucionářům v postupu. Rozhodující se stal útok letectva, který potopil zásobovací a invazní loď a odřízlo tak již vysazenou brigádu od moře. Poslední výstřely padly 19. dubna, kdy byli zatýkáni poslední revolucionáři. Do zajetí se dostalo více jak 1200 osob a na 80 jich bylo zabito. Celá akce, která proběhla pod záštitou CIA dopadla katastrofou, Buď již šlo o zvolené místo vylovení, nebo žalostně vyzbrojené jednotky bez podpory letectva. Prezident Kennedy se od celé záležitosti distancoval, aby nemusel čelit veřejné kritice.³⁵ Prezident se nejdříve sešel s R. Nixonem (R. Nixon byl kandidát na prezidenta v roce 1960), který napsal: „*Já osobně bych hledal jakoukoliv vhodnou záminku a vtrhl na Kubu – ochrana amerických občanů, obrana naší základny Guantanamo. Domníval jsem se, že v dané chvíli bylo rozhodující jediné – udělat vše pro pád Castrova režimu*“.³⁶ Naproti tomu Bývalý prezident Eisenhower, se kterým Kennedy hovořil, řekl: „*Kennedy začal s obrysem kubánské situace, naznačil cíle a očekávané výsledky operace. Vysvětlení se plně shodovalo s tím, co mi již včera řekl Allan Duplex. Podrobně mi také objasnil, kde se stala chyba konstatoval, že operace skončila plným neúspěchem. Dále chtěl znát mé názory*

³⁴ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.901. ISBN 978-80-7106-588-3.

³⁵ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.902. ISBN 978-80-7106-588-3.

³⁶ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.903. ISBN 978-80-7106-588-3.

ohledně budoucího vývoje, případně posoudit možná opatření. Nemohl jsem mu poskytnout zcela vyčerpávající radu, ale řekl jsem, že podpořím vše, co bude mít za cíl vytvoření bariéry proti šíření komunismu na západní polokouli“.³⁷

Zatím Castro na Kubě dokončil svůj model totalitního režimu podobný tomu sovětskému. SSSR varoval Spojené státy před další agresí a přislíbil Kubě veškerou pomoc, jakou bude potřebovat: „Castro řekl, že vždy tíhnul k marxismu-leninismu, ale nebylo tomu tak. Nebyt americké agrese v době převratu a ochotou Sovětského svazu mu pomoci, události které následovaly se nikdy nemusely stát“.³⁸ USA se zatím nadále snažily o maximální ekonomickou izolaci Kuby, podle vypracovaného plánu s názvem „mongoose“ který měl zapříčinit další revolty a stálou podporou revolučních hnutí, přímo na ostrově. Pentagon neoponechával nic náhodě a neustále zdokonaloval severoamerickou kontrolu Karibského moře. Od března 1962 proběhlo v této oblasti několik kombinovaných cvičení válečného loďstva a pozemní armády. Přes všechna preventivní vojenská opatření, Kennedy stále spoléhal na destruktivní účinky intenzivního politicko-hospodářského tlaku, jež měly rozdrolit odolnost Castova režimu a vytvořit podmínky pro následnou vnitřní revoltu. V druhé fázi operace „mongoose“³⁹ ze srpna 1962, se plánovalo ještě větší prohloubení ekonomických obtíží a izolace ostrova. Po jednání rady OAS (Organization of American States) byla Kuba vyloučena z této rady a také z Meziamerické obranné rady. V textu o vyloučení dále stálo, zaprvé: Příklon kteréhokoliv člena OAS k marxismu-leninismu je nesmiřitelný s meziamerickým systémem a zapojení takové vlády do komunistického bloku otrásá jednotou a solidaritou polokoule. Zadruhé: Současná vláda Kuby, která se oficiálně prohlásila za marxisticko-leninskou, je neslučitelná s meziamerickým systémem. Zatřetí: Tato neslučitelnost vylučuje současnou vládu Kuby z účasti na meziamerickém systému. Začtvrté: Rada OAS a ostatní orgány meziamerického systému okamžitě podniknou nutná opatření ke splnění této rezoluce. Dále na zasedání OAS byl předložen souhrn požadovaných kroků. Přerušování diplomatických styků s Kubou všemi státy OAS. Zmražení veškerého obchodního, telekomunikačního turistického kontaktu. Zavedení totální blokády revoltujícího ostrova a vytvoření dozorčí komise.⁴⁰

---

³⁷ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.904. ISBN 978-80-7106-588-3.

³⁸ Howard Jones, *Zátoka svini*. 1. vyd. Praha : BB art. 2009. s.65. ISBN 978-80-7381-634-6

³⁹ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. 120. s. ISBN 80-85866-89-7

⁴⁰ Howard Jones, *Zátoka svini*. 1. vyd. Praha : BB art, 2009. s.64. ISBN 978-80-7381-634-6

Spojené státy nejen usilovaly o sladění společného přístupu zemí Latinské Ameriky vůči Kubě, ale žádaly i pevnou solidaritu atlantického společenství. V diplomatických kruzích ve Washingtonu se v srpnu 1962 diskutovalo také o možnostech vzájemných ústupků- Sovětského svazu na Kubě a Spojených států v berlínské otázce.⁴¹

5 BLOKÁDA HAVANY A ROZMÍSTĚNÍ SOVĚTSKÝCH RAKET

5.1 Jednání SSSR s Kubou

Operace s krycím názvem Anadyr, získala své jméno podle řeky, která protéká severovýchodní Sibiří. Pod tímto názvem se skrýval tajný projekt, pro vybudování sovětské základny, pro rakety středního doletu na Kubě. Tato akce měla upevnit Chruščovovo postavení jak doma, tak v zahraničí. Na počátku roku 1962 se N. S. Chruščov rozhodl využít kubánských obav, Havana neustále požadovala instalaci protiletadlových systémů. Hlavním motivem bylo vyrovnat strategickou nerovnováhu, kdy postavení raketové základny poblíž Floridy mělo znamenat odpověď na rozmístění amerických střel v Turecku a Itálii.

Rozhodnutí o vybudování raketové základny na Kubě vrcholilo na jaře roku 1962, kdy Chruščov tuto možnost postupně konzultoval s A. I. Mikojanem (první náměstek předsedy Rady ministrů SSSR), F. R. Kozlovem (tajemník ústředního výboru) a s maršály Malinovským a Birjuzovem. První diskuze proběhla na dubnovém srazu ÚV KSSS. Chruščov se odvolával na neslučitelnosti Castrova režimu s meziamerickými systémy. Poukázal na tajné operace CIA vůči Havaně a opakoval závazek sovětské pomoci.

V Havaně byla sovětská delegace uvítána Fidélem Castrem a Raúlem Castrem a předložili jim plány na rozmístění raket středního doletu na Kubě. Fidel Castro souhlasil, ale vyžádal si čas do druhého dne, kdy se měla konat konference kubánské politické špičky. Znovu byly předloženy plány na konferenci, kdy všichni přítomní jednoznačně souhlasili. Dalším jednáním byl pověřen Raúl Castro.

10. června se konalo zasedání politického dvora SSSR, na kterém se četlo závěrečné usnesení o výsledcích sovětsko-kubánských rozhovorů. Rozkazem

---

⁴¹ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.904. ISBN 978-80-7106-588-3.

ministra Malinovského došlo k vytvoření speciálního oddělení, pro realizaci „Anadyru“. Koordinátorem příprav byl jmenován generálplukovník S. P. Ivanov, jeho zástupcem generál Gribkov.⁴²

Ke konci června přiletěla do Moskvy v naprosté tajnosti kubánská delegace vedená Raulem Castrem. První jednání bylo s Chruščovem v tajnosti, druhé už se sborem náčelníku a vysokých hodnostářů, kde byl podepsán dokument sovětsko-kubánské vojenské smlouvy.⁴³ Dokument se jmenoval: „*smlouva mezi vládou Kubánské republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o vojenské spolupráci při obraně národního území Kuby pro případ agrese*“.⁴⁴

V průběhu těchto politických jednání, již probíhala druhá fáze operace „Anadyr“ tj. tajný přesun sovětských vojsk a bojové techniky na Kubu. Přesun takto velkého kontingentu byl dost náročný na utajení. Proto vojáci směli vycházet na palubu jen v noci a technika se schovávala pod plachty, nebo podpalubí lodí. Za první den transportu byl vybrán 12. červenec 1962 a první loď připlouvá na místo 4. října 1962. Severoamerická rozvědka selhala a první zprávy o probíhajícím přesunu získává až v srpnu, kdy už se část jednotek vyskytovala na ostrově. Velitelská skupina v čele s generálem Plijevem odletěla na Kubu 10. července po trase Moskva, Conakry Havana. Všichni členové byli vybaveni krycími jmény.⁴⁵

První raketové protivzdušné komplexy byly rozmístěny ve dnech 1-5 srpna. Počátkem září se vylodil pluk raket středního doletu R-12 a do 5. září se přesunul do Guanajay, kde již byla budována jeho pozemní základna. O deset dní později začala výstavba klíčového polygonu pro střely typu R-12 a R-14 poblíž San Cristobalu a

25. září se rozběhly práce na sesterské bázi pro tentýž typ jaderných raket v Sagua la Grande. Do centrály CIA v Langley začínaly chodit znepokojivé zprávy o tajných transportech, uzavřených oblastech, či o množství lidí ve stejných košilích. Do Kremle přišla zpráva o neplánovaném skluzu mimo časový harmonogram. Ale s ujištěním, že všechny raketové komplexy typu R-12 mohou být uvedeny do plné bojové pohotovosti kolem 25. – 27. října.

---

⁴² Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. s.100. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

⁴³ Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. s.100. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

⁴⁴ Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. s.101. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

⁴⁵ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.125. ISBN 80-85866-89-7

Sovětská aktivita na ostrově pořízená letounem U-2 spojených států.⁴⁶

CIA v srpnových dnech zjistila první fakta o výstavbě základen pro rakety země-vzduch v blízkosti kubánských center a přístavů. Od počátku roku 1962⁴⁷ adresoval John McCone ředitel CIA, Bílému domu zprávy o vojenské situaci na Kubě a v oblasti Karibského moře, ale ani ve zprávě se ještě nepočítalo o jak velkou záležitost se jedná. 11. září Moskva odmítla obvinění Spojených států, s tím, že nehodlá rozmisťovat své rakety mimo území SSSR. Kennedy po poradě se CIA a souhlasil s nasazením průzkumných letounů U-2, které by mely monitorovat území Kuby.⁴⁸

5.2 Události patnáctého října 1962 a po něm.

Z průzkumných letounů již bylo patrné, že SSSR na Kubu převezlo velké množství bojové techniky, ale a to bylo nejdůležitější, byla nalezena rozestavená základna s odpalovacím zařízením pro jaderné hlavice. Spojené státy byly v šoku i přes věčná Chruščovova popírání a sliby, kterými ujišťoval USA a i přímo

⁴⁶ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Cubacrisis_17_Oct_1962.jpg

⁴⁷ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.122. ISBN 80-85866-89-7

⁴⁸ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.122-123. ISBN 80-85866-89-7

prezidenta Kennedyho, že na Kubě rozhodně neumístí jaderné zbraně a tím pádem neudělá z Kuby svou předsunutou základnu v Karibské oblasti, se nezakládaly na pravdě. Rakety byly objeveny včas na to, aby USA mohly zareagovat a připravit odpovídající řešení v této krizi.

Přítomnost raket na Kubě dala iniciovat neformální zasedání ministrů zahraničí amerických republik, kteří se měli v New Yorku účastnit zasedání Valného shromáždění OSN. Vlády Mexika, Brazílie a Chile upozornily, že nebudou podporovat ofenzivní akce proti Kubě.⁴⁹ Porada začala 2. října 1962. První kdo promluvil byl Dean Rusk (tajemník prezidenta USA), který žádal, aby se státy spojily při vytváření bariéry proti šíření mezinárodního komunismu v Latinské Americe. Podobně vystoupil i prezident Kennedy, který navrhoval úplnou izolaci ostrova a pomoc kubánskému lidu získat opravdovou demokracii a svobodu. Kromě zmiňovaného Mexika všichni souhlasí a tím, USA dostává povolení, na zahájení dalších akcí vůči Kubě.⁵⁰

Ve výboru zpočátku převládala názor, že nejlepší čeho se dá dosáhnout je na Kubu zaútočit ze vzduchu a zničit budované základny. Postupně však se začala prosazovat idea blokády ostrova. Zastánce této myšlenky byl McNamara (ministr obrany USA). Také ve sboru náčelníku převládala myšlenka, že letecké bombardování je riziko, které zatím nemohli riskovat, proto i tam byla blokáda podpořena. Byl tu ovšem problém že blokáda může sovětům zajistit potřebný čas na dokončení stavby základen na ostrově. Kennedy prozatím nechtěl riskovat jadernou válku, ale bylo mu jasné, že něco se udělat musí. 16. října byly uvedeny do bojové pohotovosti 82. a 101. výsadková divize, válečné letectvo začalo povolávat záložníky a dochází také k větší kontrole Karibského moře.⁵¹

18. října na zasedání ExCommu, byly představeny nově pořízené snímky. Letecké snímky prokázaly rychlý postup prací. Vojenští experti poukázali na to, že zařízení mohou být funkční během několika dní a ohroženo by bylo na 80 milionů obyvatel Spojených států. Dále byly objeveny i letouny I1-28, připravené ke startu na letišti v San Julianu.

---

⁴⁹ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989.* Praha : Libri, 2000, s.698 ISBN: 80-85983-82-6.

⁵⁰ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989.* Praha : Libri, 2000, s.699. ISBN: 80-85983-82-6

⁵¹ Kennedy, F. R. *Třináct dní.* Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.120. ISBN 80-7185-219-8

Zatím v hlavním štábu se stále jednalo o nejlepší akci s ohledem na rizikovost vztahů s Kubou a Sovětským svazem.⁵² Kennedy na zasedání řekl: „*Bude-li podniknut letecký útok na základnu při kterém zahynou tisíce Kubánců a sovětských vojáků, jak bude reagovat Moskva? Znáš Sověty poměrně dobře a předpokládám, že jako protitah zničí naše raketové základny v Turecku. Co uděláme pak? Podle našich závazků vůči NATO bychom byli povinni zničit jednu bázi v Sovětském svazu. Co potom udělají Rusové?*“.⁵³

V Oválné pracovně Bílého domu začal dvouhodinový rozhovor se sovětským vyslancem Dobryninem. Jeho projev začal požadavkem, aby Spojené státy přestaly ohrožovat Kubu, protože Sověti chtějí jen pomoci Kubě s opravou zničeného hospodářství a vojenský materiál, který byl na ostrov přivezen, je jen ryze obraného parametru. O raketách se nezmínil. Kennedy si zatím fotografie bází nechával pro sebe, celý rozhovor prezidenta utvrdil v tom, že SSSR chtěl Spojené státy prověřit, jakou mají vůli k odporu. Kennedy se po schůzi o národní bezpečnosti definitivně rozhodl pro námořní blokádu. Blokáda platila pro všechna vojenská plavidla plující z ostrova, nebo na něj. Krátce po schůzce se v oválné pracovně sešli členové národní bezpečnosti a byl probírán scénář politických a vojenských opatření pro nadcházející dny. McNamara referoval o dokončení vojenských příprav. Pro případ selhání námořní blokády byl plánován letecký útok. V první vlně následného útoku bylo plánováno nasazení 90 000 mužů. Dále byl probrán plán na zastavování a kontrolu sovětských lodí.⁵⁴

Chruščov doufal, že vnese umístěním raket mezi spojence rozkol a dosáhne lepších vyjednávacích podmínek v otázce západního Berlína. Ale dosáhl jen větší zcelenosti mezi západními mocnostmi, které plně podpořili Kennedyho jednání v této otázce a jen je utvrdil, že Sovětský svaz je schopen všeho, pro naplnění svých mocenských cílů.

Pondělí 22 října 1962. V karibském moři se začíná koncentrovat 180 plavidel válečného loďstva. Jádrem tvořila mateřská loď *Independence*, kterou doprovázely další dva nosiče s útočnými a výsadkovými vrtulníky na palubě, plovoucí protiponorková báze a na 20 torpédoborců. Na americkou základnu na ostrově Guantanamo byli dovezeni vojáci 1. divize námořní pěchoty. Kubánské území nepřetržitě

---

⁵² Kennedy, F. R. *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.121. ISBN 80-7185-219-8

⁵³ Kennedy, F. R. *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.156. ISBN 80-7185-219-8

⁵⁴ Kennedy, F. R. *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.150. ISBN 80-7185-219-8

monitorovala letadla U-2 a nad Atlantickým oceánem začalo kroužit 90 letadel s jadernou výzbrojí typu B-52, které se pravidelně střídají. Na předem určené cíle v Sovětském svazu a v zemích Varšavské smlouvy bylo namířeno kolem 160 raket.⁵⁵

Na dalším zasedání, které se konalo odpoledne, Kennedy zrekapituloval dosavadní události a zdůraznil vazbu mezi Kubou a západním Berlínem. Dále nechtěl dostat Chruščova do kouta, kde by mu nezbylo nic jiného než použít jaderných zbraní.⁵⁶ Ve svém projevu řekl: „*Chtěl bych Moskvě poskytnout čas ke klidné úvaze. Čas a více možností než jen volbu mezi porobením a válkou. Dáme Rusům ultimátum ohledně stažení raket, spustíme blokádu a zároveň jim nabídneme jednání o stažení raket z Turecka. To nám poskytne nezbytný prostor pro politické manévrování.*“⁵⁷ Kennedy svolal zasedání s hlavami států Latinské Ameriky, kde jim ukázal fotografie sovětskýchází na Kubě a varoval je před rizikem jaderné globální války.

Chruščovovi byl zaslán dokument stejně tak jako text Kennedyho plánovaného veřejného projevu, ve kterém bylo psáno: „*Spojené státy v žádném případě nepřipustí jakékoliv narušení mocenské rovnováhy sil. Akce, které jsou vedeny proti přítomnosti sovětských raket středního a dlouhého doletu na Kubě je nutné považovat za minimum opatření, jež jsou nezbytná pro odstranění hrozby bezpečnosti zemím západní hemisféry. Spojené státy budou také čelit všem pokusům o narušení jejich vlivu a odpovědnosti v Západním Berlíně a budou hájit své i spojenecké zájmy silou.*“⁵⁸ V 19. hodin se J. F. Kennedy obrátil prostřednictvím televize a rozhlasu k americké a světové veřejnosti, kde ohlásil, že 24. října 1962 o 10. hodině vstoupí v platnost námořní blokáda Kuby. Prezident zrekapituloval sled událostí i umístění raket na Kubě a konstatoval, že námořní blokáda je jen první krok v plánu opatření v případě násilného prolomení blokády a že Spojené státy jsou připraveny k vojenskému zásahu.

V Moskvě bylo zatím 22. října na 20. hodinu svoláno zasedání předsednictva ÚV KSSS, jako obvykle se jednání konalo v Kremlu v konferenčním sále. Byli přítomni prakticky všichni členové a kandidáti prezidenta. Jednalo se o dokumentech poslaných Kennedym. Zasedání reagovalo s ulehčením. V dokumentu se nejednalo o ultimátum či o vojenském zásahu vůči Kubě, také „karanténa“ vytvářela prostor

---

⁵⁵ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989.* Praha : Libri, 2000, s.125. ISBN: 80-85983-82-6

⁵⁶ Nálevka Vladimír, *Karibská krize.* Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.126. ISBN 80-85866-89-7

⁵⁷ Nálevka Vladimír, *Karibská krize.* Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.126-127. ISBN 80-85866-89-7

⁵⁸ Nálevka Vladimír, *Karibská krize.* Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.130. ISBN 80-85866-89-7

pro jednání. Zdálo se, že mnozí členové předsednictva si již oné noci uvědomili tíhu vlastní odpovědnosti za možné rozpoutání nukleární války. Chruščov po poradě s Mikonajem a Kuzněcovem zformulovali základní body odpovědi na prezidentův projev, jež měla být představena jako oficiální reakce sovětské vlády. Souběžně byl maršál Malinovskij pověřen vydáním příslušných vojenských rozkazů.⁵⁹

5.3 Složitě dny vyjednávání

V úterý 23. října, od 9. hodiny zasedala ve Washingtonu Rada Organizace amerických států, která se podle 12. článku Paktu z Ria prohlásila za poradní orgán. Po celodenním jednání schválila téměř jednomyslně rezoluci o situaci na Kubě. Byl sepsán dokument, který se odkazoval na Meziamerické smlouvy, jenž žádal demontáž sovětských raket na Kubě a stažení všech útočných prostředků z ostrova. Rezoluce dále podpořila deklarovanou blokádu a doporučila členským zemím OAS, aby v souladu s příslušnými články Paktu z Ria podnikly veškerá potřebná opatření, včetně použití ozbrojené síly, proti dodávkám sovětsko-čínského vojenského materiálu Castrově vládě. O výsledku mimořádného jednání Rady OAS byla neprodleně informována Rada bezpečnosti OSN.⁶⁰

Mezitím kubánské jednotky obklíčili základnu Guantanamo. Rozkazem maršála A. A. Grečka byla vojska Varšavské smlouvy uvedena do bojové pohotovosti a ve všech členských zemích paktu začala mobilizace vybraných záloh. Na kosmodromu Bajkonur byla připravena k operačnímu nasazení mezikontinentální balistická střela R-7, zaměřená na New York, jež nesla jadernou hlavici o síle 3,5 megatuny a další rakety s menší silou, byly zaměřeny na jiná města Spojených států. O případném nasazení jaderných zbraní rozhodovalo výlučně sovětské velení. Od rána 23. října nepřetržitě zasedalo předsednictvo ÚV KSSS, které kolem 10. hodiny schválilo definitivní znění vládního prohlášení,⁶¹ které znělo: „*Vyprovokují-li agresori konflikt, Sovětský svaz odpoví zdrcujícím odvetným úderem!*“⁶² Kennedymu byl odeslán text, který staví Spojené státy do role narušitele světového míru, jenž se vměšuje do vnitřních záležitostí kuby, porušuje chartu OSN a princip svobody

⁵⁹ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989.* Praha : Libri, 2000, s.744. ISBN: 80-85983-82-6

⁶⁰ Hagemann Albrecht.. Fidel Castro. Překl. Petr Pytlík a Tereza Semotamová. Nakladatelství Větrné mlýny. První vydání, Brno 2009. s.56. ISBN 978-80-86907-69-7

⁶¹ Nálevka Vladimír, *Karibská krize.* Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.127-128. ISBN 80-85866-89-7

⁶² Nálevka Vladimír, *Karibská krize.* Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.128. ISBN 80-85866-89-7

námořní plavby. Text zněl: „Zbraně dodané na kubu mají vyloženě obranný charakter a slouží pouze k její zástitě. Doufám, že vláda Spojených států projeví dostatek zdravého rozumu a zruší Vámi vyhlášená opatření, která jinak mohou mít katastrofální následky pro celosvětový mír.“⁶³

Celý den probíhalo intenzivní diplomatické klání i na půdě OSN. Zasedání rady bezpečnosti bylo stanoveno na 16. hodinu a Spojené státy i Sovětský svaz předložily své návrhy příslušných rezolucí. Zatímco Američané požadovali zastavení cizí intervence v karibském moři, odstranění jaderných raket z Kuby a obecnou podporu karanténě, Sověti USA z přípravy agrese vůči Havaně, trvali na okamžitém zrušení blokády a stažení námořních sil. Jednání rady bezpečnosti otevřely Spojené státy, předložily sérii snímků z U-2, tím doložily existenci raket na Kubě a požádaly o jejich okamžité stažení. Sovětský zástupce, šokovaný existencí fotografií se snažil zpochybnit důkazní materiál, ale Spojené státy trvaly na vyslání inspekční komise OSN na zjištěná místa raketových bází. Plénum rady bezpečnosti bylo zaskočeno sovětskou nukleární přítomností v karibském moři i hrozivým rozměrem gradující krize. Generální tajemník OSN U. Thant vyzval obě velmoci k rozvaze a zasedání rady bylo do příštího dne přerušeno.

Ve středu 24. října 1962 se karanténa stala skutečností. Sovětské dopravní lodě stále pokračovaly v nezměněném kurzu a celý svět odpočítával míle k dosažení konfrontační hranice. V 10 hodin začala schůze Výkonného výbor. Každý člen věděl že se jedná o možná poslední minuty míru. V 10.25 přišla zpráva, že na této hranici postupně zakotvilo 20 sovětských plavidel, část se posléze obrátila a zamířila zpět do mateřských přístavů, část zůstala stát a vyčkávala dalšího vývoje situace. Pouze tankery převážející ropu mohly v cestě pokračovat. O zastavení a návrat lodí s vojenskou technikou rozhodl osobně N. S. Chruščov . na Kubě však dále pokračovala kompletace raketových systémů. Z celkového počtu 36 raket R-12 byla necelá polovina připravena k plnění paliva k finálnímu spojení s jadernou hlavicí. Nadále pokračovala horečná diplomatická aktivita. Řešilo se případné stažení raket typu Jupiter z Turecka a z Itálie. Státy Latinské Ameriky postupně zaujímaly stanoviska k faktu blokády.⁶⁴ Argentina deklarovala svou připravenost na obranu kontinentu a uvedla své válečné námořnictvo do stavu bojové pohotovosti. Obdobně reagovaly i další iberské republiky. Mexiko sice vyzvalo obě zainteresované velmoci k mírovému řešení konfliktu, ale i jeho vláda požadovala okamžitý odsun jaderných

---

⁶³ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.126. ISBN 80-85866-89-7

⁶⁴ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.128. ISBN 80-85866-89-7

raket z kuby. Kanadské váhání bylo minulostí, když ministr zahraničí Green v televizi označil raketové báze na Kubě, za vážné ohrožení Kanady. Také Velká Británie pokládala sovětskou vojenskou přítomnost za „provokativní čin“ a narušení dosavadní rovnováhy sil mezi Východem a Západem.⁶⁵

Od 18. hodiny pokračovala schůze Rady bezpečnosti. Vystoupení jednotlivých řečníků odpovídala polarizaci sil bipolárního světa. Zatímco rumunský delegát opakoval sovětskou argumentaci, britský zástupce podpořil stanovisko Spojených států a požadoval odstranění raket z kuby. Také francouzský diplomat ostře kritizoval „dobrodružnou“ politiku Moskvy. Sjednocená arabská republika Ghana- předložila jménem 45 afrických a asijských států rezoluci, v níž požadovali, aby se USA a SSSR zdržely jakýchkoli vojenských akcí a zahájili politický dialog. S podobným apelem vystoupil i generální tajemník OSN U. Thant.

Ve čtvrtek 25. října 1962 v zemích Latinské Ameriky probíhaly akce na obranu Kuby, které organizovala československá a sovětská rozvědka. Operace nesla krycí název „Družba“ a jejím výsledkem bylo mimo jiné i ustavení Národní fronty na pomoc Kubě v Brazílii v čele s nacionalisticky orientovanými důstojníky. Globální rozměr kubánské krize potvrzovaly i čtyřdenní manévry americké posádky v Západním Berlíně, jež měly prověřit obranné možnosti tohoto teritoria. Americký prezident byl informován, že stavba raketových komplexů nadále pokračuje. Zdálo se, že dosavadní opatření Spojených států jsou neúčinná a státní department vydal příkaz k přípravě vyhlášení embarga na ropu, benzín a další ropné produkty. J. F. Kennedy se nikdy netajil otevřenou skepsí vůči Castrovi a uvolnil prostor pro případné ustanovení alternativní občanské vlády.⁶⁶

Dopolední zasedání Výkonného Výboru již tradičně zahájil McCone. Referoval nejen o aktuální situaci na moři, ale i o postupu prací na sovětských základnách, kde již většina zjištěných raket středního doletu byla připravena k operačnímu nasazení. Také kubánská armáda dokončila nezbytné přesuny a rozmístila se na obranných liniích. V této souvislosti bylo doporučeno monitorovat nejen raketové polygony, ale i pohyby sovětských pozemních jednotek a příslušná letiště. Nadějně zapůsobila zpráva o změně kurzu sovětských nákladních lodí v Atlantiku, Středomoří a na Baltu. Nicméně převládlo mínění, že Rusové hrají o čas a bylo diskutováno možné vystupňování tlaku, od utužení blokády až k invazi.

---

⁶⁵ SHI, David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. s.904. ISBN 978-80-7106-588-3

⁶⁶ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989*. Praha : Libri, 2000, s.866. ISBN: 80-85983-82-6.

Sovětský zastupitel Zorin odmítl návrh na zahájení sovětsko-amerických rozhovorů pod patronátem OSN, Chruščov ovšem tuto eventualitu nevyločil. Kategorickou podmínkou Spojených států pro jakoukoli diskuzi bylo však okamžité zastavení montážních prací na raketových systémech. Byla podpořena Brazilská iniciativa ohledně vytvoření bezatomového pásma v Latinské Americe a byly zmíněny i zjevné náznaky prohlubujícího se Castrova nesouhlasu s velmocenským přístupem Sovětského svazu k Havaně, kterou Chruščov zcela vyloučil z rozhodovacího procesu.⁶⁷

Mezitím pokračovala korespondence mezi U. Thantem, Kennedym a Chruščovem. Prezident nejprve reagoval na U. Thantovu výzvu ke smírnému řešení konfliktní situace v Karibském moři. Souhlasil se zahájením předběžných rozhovorů, ale ve své odpovědi také otevřeně konstatoval: „*Krise je výsledkem tajného rozmístění sovětských ofenzivních zbraní a Kubě a pomine, jakmile tyto zbraně budou staženy.*“⁶⁸ Chruščov rovněž podpořil U. Thantovu iniciativu, aniž by se však jediným slovem zmínil o sovětském podílu vzniku globální krize. Generální tajemník OSN obratem adresoval oběma státníkům obsahově prakticky totožné dopisy.⁶⁹ Chruščova požádal aby: „*Sovětské lodě mířící na Kubu zastavily narušení karantény oblasti bráněnou americkým námořnictvem s cílem, poskytnou čas na diskuzi o dohody v rámci charty OSN.*“⁷⁰ Drama v karibské oblasti však nadále pokračovalo a pozitivní zprávy z OSN prozatím nerozptýlily obavu z blížící se katastrofy. Z Havany informoval československý velvyslanec Dr. Vladimír Pavlíček: „*Kubánci na základě informací sovětských přátel rozšířili dále všechna vojenská opatření a jsou nyní v maximální bojové pohotovosti. Evakovali některé nemocnice a zadrželi řadu kontrarevolučních živlů. Veškeré instituce, závody, důležité objekty jsou permanentně střeženy. V zemi je klid. Z rozhovorů však vyplývá určitá nejistota vlády, zda bude v jejich silách zajistit plynulý přísun nafty a potravin, jejichž zásoba je slabá a někde jen na tři až pět týdnů. Trvá hrozba invaze. Skepsi vyvolala i celkem jednoznačná volba Latinské Ameriky, která podpořila agresivní politiku prezidenta Kennedyho.*“⁷¹

---

⁶⁷ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.139. ISBN 80-85866-89-7

⁶⁸

⁶⁹ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.139-140. ISBN 80-85866-89-7

⁷⁰ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989*. Praha : Libri, 2000, s.778. ISBN: 80-85983-82-6.

⁷¹ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989*. Praha : Libri, 2000, s.779. ISBN: 80-85983-82-6.

Také ladění Dobrynina telegramu do Moskvy neznělo příliš optimisticky. Velvyslanec citoval tiskové zprávy o možném leteckém útoku, jenž v Bílém domě prosazovali a stále prosazují Robert Kennedy, McGeorge a vojenské špičky. Severoamerická veřejnost byla detailně seznamována se systémy Civilní obrany v jednotlivých státech federace a místní autority zprovoznily dosud zakonzervované protiatomové kryty. Po 21. hodině obdržel státní department obsáhlý telegram amerického velvyslance u Atlantické koalice Thomase K. Finlettera. Obsahovala varování před instrumentálním oslabením jižního křídla NATO. Turecko pokládá přítomnost Jupiterů na svém území za doklad aliančního odhodlání čelit – a to i jadernou silou – sovětskému útoku vůči úžinám a východnímu středomoří.⁷²

V pátek 26. října 1962 před 8. hodinou ranní zastavily americké torpédoborce libanonskou nákladní loď. Toto plavidlo bylo pronajato sovětskou vládou a směřovalo z Rigy na Kubu. Tímto zastavením chtěly Spojené státy ukázat, že deklarovaná karanténa není jen prázdným pojmem. O této akci diskutoval Výkonný výbor, který od 10. hodin projednával běžnou denní agendu – rozložení sil v Karibské oblasti, výstavbu sovětských odpalovacích základen, operace CIA. McCone otevřel debatu o charakteru Castrova režimu a o jeho vztahu k Moskvě, tato debata byla odmítnuta s tím, že hlavní prioritou jsou především jaderné rakety na Kubě, a nikoli její komunistická orientace. Prezident v této souvislosti přikázal znásobit zpravodajské přelety U-2.

S postupujícím časem se ve Výkonném výboru šířilo přesvědčení o neúčinnosti dosavadních opatření, neboť Rusové přes existenci karantény pokračovali i nadále v budování svého strategického potenciálu v bezprostřední blízkosti Spojených států. Většina členů ExCommu se shodovala v názoru, že pokud Moskva v nejbližších dnech neustoupí, jediným možným východiskem bude válka. Prezident J. F. Kennedy na večerní poradě prohlásil: „*Neexistuje jiný způsob jak se raket zbavit, než prostřednictvím diplomacie.*“⁷³

Prezidentovo stanovisko umocnil nový dopis N. S. Chruščova, jehož text byl doručen do Bílého domu v 19 hodin. V dopise byl již znát náznak kompromisu a bylo v něm přiznáno, že rakety na Kubě opravdu existují a naznačení ceny za jejich případné stažení – severoamerická garance bezpečnosti a územní integrity ostrova.

---

⁷² Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.137-138. ISBN 80-85866-89-7

⁷³ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.139. ISBN 80-85866-89-7

Téhož dne proběhl i významný zpravodajský kontakt. Rada sovětského velvyslanectví ve Washingtonu S. Feklisov-Fomin, prezident rozvědky KGB v hlavním městě Spojených států, požádal telefonicky o naléhavou schůzku s vlivným korespondentem televizní společnosti ABC Johnem Scalim. Setkání se uskutečnilo v 13:30, Feklisov-Fomin v podstatě naznačil obsah očekávaného Chruščovova dopisu, tj. obavy Kremlu z jaderné války a návrh na možné kompromisní řešení. Sovětský zpravodaj otevřeně požádal svého partnera, aby na patřičných místech sdělil, že Moskva je ochotna stáhnout pod kontrolou OSN své rakety z Kuby a výměnou žádá bezpečnostní záruky pro Catrův režim. Scali okamžitě tlumočil tento dopis Deanu Ruskovi. Státní tajemník informoval prezidenta i Výkonný výbor a charakterizoval sovětskou iniciativu jako první konkrétní návrh na oboustranné ukončení krize.⁷⁴

Intenzivní jednání probíhala v Organizaci spojených národů. Nejprve se U. Thant sešel s kubánským delegátem Garciou-Inchausteguim a pověřil ho předáním dopisu Fidelu Castrovi. Generální tajemník vyzval kubánského premiéra k rozvaze a ke společnému hledání přijatelného východiska z krize. V pozdním odpolední přijal U. Thant amerického delegáta A. Stevenzona. Diskuze se týkala technických problémů případné kontroly demontáže a následného odsunu sovětských raket inspekčními orgány Spojených národů. Stevensonův výrok o pozitivním významu „kladné diplomacie“ vzbudil jistou naději. V čistě věcné atmosféře proběhlo i druhé U. Thantovo setkání se Zorinem, které rozšířilo politický prostor pro připravované rozhovory zainteresovaných stran. Za zavřenými dveřmi se sešli vedoucí stálých misí zemí Latinské Ameriky. Jejich návrhy se příliš nelišily od propozic U. Thanta – likvidace základen a zrušení blokády. Iberoameričané diskutovali také o garancích pro Kubu a někteří delegáti požadovali, aby severoamerické záruky bezpečnosti a integrity revolučního ostrova rozšířily onu prioritní dvojici vzájemně podmíněných požadavků. Brazílie opět vystoupila se svým návrhem na přeměnu subkontinentu na bezatomové pásmo.

Od 14:30 zasedala ve Washingtonu speciální skupina pro operaci „Mongoose“. Po krátké diskuzi bylo rozhodnuto prozatím odložit vyslání již připravených diverzních komand, ale nadále měla pokračovat cílená propagandistická kampaň proti Castrově režimu. CIA komplexně monitorovala dění v Karibské oblasti připravena přizpůsobit svou aktivitu různým alternativám vývoje.

---

⁷⁴ Nálevka Vladimír, *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. s.142. ISBN 80-85866-89-7

V evropských zemích gradovalo politické napětí. Většina komentátorů očekávala brzké propuknutí válečného konfliktu. Britský tisk okomentoval Karibskou krizi, indicko-čínský konflikt a vojenský převrat v Jemenu v řetězec komunistické ofenzívy. Ve Vídni navštívil sovětský velvyslanec Avilov ministra zahraničí Bruna Kreiského a předal mu protest své vlády proti americké agresi vůči Kubě. Ministr podpořil snahy o mírové urovnání konfliktu, ale odmítl překročit hranice rakouské neutrality.⁷⁵ „Na výzvu Avilova, aby jeho vláda otevřeně vystoupila proti americkým útočným základnám v Evropě, se Kreisky zdržel přímé odpovědi.“⁷⁶

Americký zastupitelský úřad v Římě informoval státní department o předběžném stanovisku italského kabinetu ke stažení raket Jupiter. „Problém není neřešitelný, ale Spojené státy by ho měly před finálním rozhodnutím konzultovat se zdejší vládou.“ Naproti tomu zpráva z Ankary zněla silně skepticky. Velvyslanec Hare sdělil do Washingtonu, že: „Stažení raket z Turecka neznamená jen problém pro turecko-americké vztahy ale i pro NATO.“

Fidel Castro strávil noc z 26. na 27. října v budově sovětského velvyslanectví v Havaně. V rozhovorech s Alexejevem-Šitovem analyzoval různé aspekty krize a netajil se roztrpčením nad faktickou izolací, neboť byl Moskvou vyloučen z rozhodovacího procesu. Kritizoval pomalý postup prací na raketových základnách a jejich nedostatečné maskování. V této silně depresivní náladě nadiktoval i osobní dopis Chruščovovi, který byl neprodleně odeslán. V jeho úvodu Castro vyjádřil přesvědčení o nadcházející americké agresi v příštích 24 – 72 hodinách. Ta měla mít podobu leteckého útoku proti předem zjištěným cílům. Případná invaze byla sice méně pravděpodobná, ale její nebezpečí se rovněž nemohlo zcela vyloučit.⁷⁷ „Umístíte-li obranná zařízení na Kubě a imperialisté ji přes noc napadnou a obsadí, tady je vidět jak nebezpečná je pro lidstvo americká politika, Sovětský svaz musí převzít iniciativu a udeřit jako první, dřív než to udělá nepřítel.“⁷⁸ Tedy – Castro vyzval Chruščova k jaderné odvetě, definoval jako legitimní akt sebeobraný. Moskva byla zaskočena celkovým postojem i obsahem Castrova poselství.

Přes pozitivní signály o oboustranné ochotě zainteresovaných stran karibské hrozby k přijatelnému kompromisu, ze státního departmentu prosakovaly

---

⁷⁵ Kennedy, F. R... *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.91. ISBN 80-7185-219-8

⁷⁶ Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. s.100. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

⁷⁷ Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. s.100. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

⁷⁸ Albrecht Hagemann. *Fidel Castro*. Překl. Petr Pytlík a Tereza Semotamová. Nakladatelství Větrné mlýny. První vydání, Brno 2009. s.124. ISBN 978-80-86907-69-7

nepodložené informace o stažení sovětských raket z Kuby výměnou za americký závazek neintervence. Přesto mnozí žili v přesvědčení, že od nukleární katastrofy je dělí jen pár hodin.

V sobotu 27. října 1962 se stalo klíčovou událostí bezesporu Chruščovovo poselství Kennedymu. Dopis bez jakéhokoliv náznaku vstřícnosti požadoval stažení amerických raket z Turecka a Itálie, což mělo znamenat základní podmínku pro adekvátní krok Sovětského svazu. Mezitím sovětské kompetentní orgány prověřily ony válečné signály z předchozího dne a dospěly k závěru, že přes nespornou vážnost situace není vpád na Kubu bezprostředně aktuální a postoupily toto hodnocení jak stranické špičce, tak ministerstvu zahraničí. Ke komunikaci mezi N. S. Chruščovem a Washingtonem lze říci, že Chruščov si uvědomil reálné nebezpečí nukleární války a na počátku třetí říjnové dekády se rozhodl pro kompromis, přičemž nedal na pokusy především z armády, o další eskalaci konfliktu.⁷⁹

V Bílém domě zavládly rozpaky nad tím, jak reagovat na obsah i dikci posledního Chruščovova dopisu. Spekulovalo se i o mocenské změně v Kremlu. Spor náčelníků štábu stupňoval svůj tlak. Vzhledem ke stále minimálnímu efektu blokády na posupující kompletaci sovětských raketových systémů vojenští představitelé prosazovali letecký útok s následnou invazí, a to již v pondělí 27. října. V Kennedyho odpovědi stálo, že Američané akceptují Chruščovovi podněty, souhlasí s garancemi vůči Kubě výměnou za stažení sovětských raket pod kontrolou OSN, požadují však okamžité zastavení prací na odpalovacích polygonech, o stažení amerických raket z Turecka a Itálie se dopis nezmiňoval.

Náznaky krizového dialogu mohly být na samém počátku zmařeny. V 10.21 místního času byl nad Kubou sestřelen průzkumný letoun Spojených států. Letoun byl sestřelen ve výšce 21 500m dvěma raketami typu země-vzduch 4. protiletadlové brigády podplukovníka Ivana Gerčenova ze sovětského expedičního sboru. Je možné, že celá akce byla připravena sovětskou generalitou pro vystupňování krize. Téměř se to povedlo, američtí náčelníci štábu rozhodli o nedělním útoku vůči základnám protiletadlových střel a získali předběžný prezidentův souhlas. Kennedy toto ovšem odvolal po rozhovoru se svým bratrem Robertem, který zmínil širší odpovědnost i vůči Severoatlantické Koalici.

Robert Kennedy se opět sešel se sovětským velvyslancem Dobryninem a tlumočil jednoznačně formulované požadavky. Prezidentův mladší bratr předal

---

⁷⁹ Nálevka Vladimír, *Karibská krize. Zelená 17*, Praha 6. vydání první. s.144. ISBN 80-85866-89-7

sovětskému vyslanci kopii odpovědi Bílého domu na Chruščovův dopis z 26. října. Jeho komentář byl zcela kategorický: „*stáhněte rakety do 48 hodin, nebo je odstraníme my! To není ultimátum, to je prosté konstatování skutečnosti a Sověti musí pochopit.*“⁸⁰ Pokud se tak stane, Spojené státy upustí od karantény kuby a budou garantovat i její bezpečnost. Na otázku o budoucnosti amerických raket v Turecku a Itálii R. Kennedy řekl, že prezident se již vyslovil k likvidaci střel, ale žádá Chruščova o maximální diskrétnost. Přesto prezident podepsal rozkaz o mobilizaci 24 civilních dopravních letek a Pentagon varoval jednotlivá americká velitelství ve Spolkové republice Německa a v západním Berlíně před očekávaným sovětským útokem.

Neděle 28. října 1962. Od sobotní noci zasedalo předsednictvo ÚV KSSS. Vedle členů a kandidátů vrcholného stranického orgánu a jejího aparátu byli ještě přítomni vedoucí představitelé ministerstva obrany a pracovníci severoamerického odboru ministerstva zahraničí. Byl projednáván Kennedyho poslední dopis s požadavkem na stažení „*všech druhů útočných zbraní.*“ Výměnou za následné garance kubánské bezpečnosti. V této souvislosti informoval generál S. P. Ivanov, že se Prezident Kennedy chystá přednést mimořádně závažné rozhodnutí. Bylo proto rozhodnuto rychle reagovat a informovat Bílý dům o přijetí jeho podmínek. Chruščov osobně připravil koncept dopisu Kennedymu ve kterém shrnuje, že: „*Sovětské vedení, v souvislosti s předchozími instrukcemi k přerušení pokračujících prací na raketových zařízeních, vydalo rozkazy k rozebrání útočných zbraní a připravit jejich návrat do Sovětského svazu.*“⁸¹ Sovětský svaz souhlasil i s kontrolou demontáže orgány OSN.

Chruščovova odpověď Havanu šokovala. Pro sovětskou politiku bylo charakteristické, že od vypuknutí otevřeného konfliktu jednala Moskva pouze se Spojenými státy a svá rozhodnutí nekonzultovala s kubánskou vládou. Castro byl rozhořčen, když se dozvěděl o sovětském stažení zbraní z ostrova a demonstrativně přerušil kontakt se sovětskou ambasádou. Neviděl to, že bez sovětské pomoci by měl jeho režim jen nevelkou naději na budoucnost a tu mu Moskva vybojovala.

V souvislosti s naznačenou ochotou Kennedyho administrativy poskytnout Kubě jisté záruky formulovala Castrova vláda své požadavky vůči Spojeným státům,

---

⁸⁰ Kennedy. F. R.. *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.122. ISBN 80-7185-219-8

⁸¹ Taubman William, *Chruščov: člověk a jeho doba*. 1. vyd. Praha : BB art, 2005. s.87. ISBN 80-7341-625-5

jejichž splnění mělo garantovat bezpečnost ostrova. Na prvním místě Havana důrazně žádala zrušení hospodářské blokády, zastavení všech podvratných akcí vůči revolučnímu režimu, přísné dodržování suverenity kubánského vzdušného i námořního prostoru a konečnou likvidaci základny Guantanamo. Tento kategorický text byl pro Bílý dům nepřijatelný. Kubánská iniciativa se stala sice o několik dní později součástí Mikojanových rozhovorů, ale na obsahovém jádru americko-sovětské dohody již nic nezměnila.⁸²

Deziluze zasáhla i široké vrstvy kubánského obyvatelstva a předchozí odhodlání čelit vnější agresi, umocněné ještě revolučním a nacionálním entusiasmem, se rychle změnilo v nejistotu. Navíc se prohloubily ekonomické obtíže, neboť mobilizace armády vyčerpala téměř všechny zásoby potravin a ropy. Vláda v této souvislosti zpřísnila postihy opozičních sil na ostrově.

První reakce na oznámení o stažení sovětských raket z Kuby byly většinou kladné a mnozí odpovědní muži okamžitě analyzovali světové dění pod zorným úhlem karibského kompromisu. Některé představy o změnách dosavadní bipolarity se jevily silně iluzorní. Na druhé straně byli mnozí sympatizanti Sovětského svazu zaskočeni realitou mezi jeho dosavadní ideologickou propagandou a tvrdou skutečností mocenské politiky. Neděle 28. října 1962, se stala opravdu dnem zlomu, kdy pominula hrozba jaderné války.⁸³

6 KONEC KRIZE

Sovětská velitelská a vojenská elita na Kubě se musela podřídit příkazu z Moskvy. Ke dni 29. října byla polovina ze 36 raket připravena ke kompletaci s jadernými hlavicemi, ovšem po celou dobu krize nepřišel rozkaz k dokončení tohoto aktu. Naopak, v pondělí 29. října bylo nařízeno zahájit demontážní práce. V poledních hodinách 30. října přiletěl do Havany U. Thant se svým doprovodem. Přestože Fidel Castro byl požádán ke vstřícnému přijetí generálního tajemníka OSN, nedali mu Kubánci souhlas ke kontrolní návštěvě likvidovaných raketových základen. Situaci zachránil velvyslanec Alexejev-Šitov, který se rozhodl pro alternativní řešení a nabídl delegaci informativní schůzku s představiteli sovětského

---

⁸² Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989.* Praha : Libri, 2000, s.866. ISBN: 80-85983-82-6.

⁸³ Nálevka Vladimír, *Karibská krize. Zelená 17,* Praha 6. vydání první. s.146. ISBN 80-85866-89-7

velení. Poté byla celá delegace seznámena s průběhem de-instalace generálem D. Stacenkem. Odsun raket a jejich naložení mělo být dokončeno nejpozději do 24. listopadu.⁸⁴

U. Thant se také setkal s kubánskou politickou reprezentací a pokusil se dosáhnout jejího souhlasu s inspekcí deklarovaného závazku o demontáži a odvozu sovětského raketového arzenálu z ostrova. Castro kategoricky odmítl jakoukoli kontrolu a snahy o její realizaci ohodnotil jako další pokus o ponížení jeho těžce zkoušené země. Castrova zásadní neústupnost v otázce monitorování kubánského území a přilehlých teritoriálních vod vyvolala novou fázi americko-sovětského a kubánsko-sovětského dialogu na podzim roku 1962.

V listopadu 1962 se na Kubě objevil i generál Da Cunha, který Castrovi přivezl osobní poselství prezidenta Goularta s nabídkou přátelské mediace v kubánsko-americkém konfliktu. Také Chile, Bolívie a Uruguay se neztotožnily s přístupem Spojených států a nadále udržovaly s Kubou diplomatické styky. Na druhé straně Argentina jednoznačně podpořila Kennedyho administrativu. Spojené státy sice vyšly z krize vítězně, ale Castrův režim na Kubě přetrval a Sovětský svaz získal v této části světa komunistického spojence. V dohodě SSSR odvezl své rakety z Kuby a zavázal se, že je nebude znovu instalovat. USA se zavázaly, že nenapadnou Kubu a v tajném dodatku slíbily stažení raket středního doletu z Evropy. Jak tedy celá akce dopadla, jinými slovy, kdo byl skutečným vítězem této obrovské krize? Na to existují různé názory. Chruščov to (i ve svých pamětech) prezentoval jako své vítězství, neboť se mu podařilo získat záruky bezpečnosti pro Kubu. Navíc donutil Američany stáhnout rakety z Turecka a Itálie⁸⁵. Američané naopak mohli cítit své vítězství v tom, že ve válce nervů měli nakonec navrch. Podařilo se jim odvrátit riziko rozmístění nepřátelských raket v bezprostřední blízkosti území Spojených států. Navíc Chruščov by těžko podstupoval riziko války jen kvůli získání záruk „svobody“ pro Kubu. Jistě hodlal sehrát velkou partii se svými trumfy v podobě raket středního doletu poblíž USA. Tuto velkou hru však prohrál. Politické důsledky byly významné. Obě mocnosti si uvědomily riziko možné války a vzaly si ponaučení. Již nikdy nebyla situace tak nepjatá jako v roce 1962. Přímým důsledkem pak bylo zhotovení „horké linky“, přímého spojení mezi oběma hlavami států. Tato linka měla být použita právě v takto vyhraněných chvílích. Co se týká samotné

---

⁸⁴ Nálevka Vladimír, *Karibská krize. Zelená 17*, Praha 6, vydání první, s.148. ISBN 80-85866-89-7

⁸⁵ Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989*. Praha : Libri, 2000, s.889. ISBN: 80-85983-82-6.

Kuby, měla pro ni krize dalekosáhlé důsledky. Castro byl velmi zklamán sovětským postojem. Na druhou stranu mu to poskytlo záruky, že se nebudou USA do jeho záležitostí vměšovat. V konečném důsledku tak přinesla krize Castrovi neomezenou moc nad ostrovem a znamenala nástup diktatury komunistického typu. Castro díky zárukám dohody mocností přežil už funkční období deseti amerických prezidentů. A naděje na svobodu pro Kubánce je tak stále v nedohlednu.⁸⁶

---

⁸⁶ Kennedy. F. R.. *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. s.145-147. ISBN 80-7185-219-8

ZÁVĚR

Bakalářská práce popisuje vznik a vývoj událostí, které směřovaly až ke Karibské krizi. Zaměřila se na poválečné uspořádání světa a velmocenské postavení Sovětského svazu a Spojených států. Dále byla v mé bakalářské práci rozebrána hospodářská a politická situace obou velmocí a vztahů k sobě navzájem. Klíčová událost celé této krize byla dle mého názoru změna ve vedení v Sovětském svazu, kdy Stalina nahradil Chruščov, pokud by se události z roku 1962 odehrály ještě za Stalinovi vlády, tak se nebojím říci, že svět jak ho známe dnes by vypadal zcela jinak.

Dále práce popisuje Karibskou krizi, ne jen jako operaci „Anadyr“, ale v širším pohledu na celou událost. Kuba měla sice status svobodného státu, ale díky Plattovu dodatku z roku 1902, který přijal americký Kongres, byla suverenita státu omezena. Z historie je jasné, že revoluce je nevyhnutelná. Proto dále popisuje průběh Castrova převratu, jeho vize a cíle. Je zřejmé, že USA muselo nutně podniknout jisté kroky a pokusit se znovu vrátit Kubu do své sféry vlivu. Zůstává jen otázkou, jestli se nedalo předejít drastickým opatřením, které proti Kubě zavedly a tím ji vlastně uvrhly do „náruče“ Sovětského svazu. Rozhodnutí o přijetí pomoci Sovětského svazu učinil Fidel Castro v krajní nouzi a pro záchranu své revoluce. V další části analyzuji pomoc, kterou Sovětský svaz Kubě nabídl a to jak pomoc ekonomickou tak také vojenskou.

Po neúspěšném vyloštění „anticastristů“ v Zátocě sviní za účelem svržení Castrova režimu, se Sovětský svaz chopil příležitosti a slíbil Kubě pomoc v podobě obraných zařízení, které hodlal na ostrově vybudovat. Toto rozhodnutí bylo čistě vojenské. SSSR se nabídla možnost změnit rozložení sil a upevnit tak svou pozici ve světě. Americká reakce musela být zcela zřejmá, SSSR počítalo s tím, že rakety nebudou objeveny dřív, než budou zkompletovány. S tím se ovšem nedalo počítat, navíc když se pozornost Spojených států plně soustředila na dění na ostrově. Poté nastává týden plný vyjednávání a ústupů. Oči světa byly upřeny na dění v této části Karibského moře, ještě nikdy svět nestál tak blízko jadernému konfliktu jako nyní. Navíc když se odehrával mezi dvěma nejsilnějšími jadernými mocnostmi.

Celá situace byla zdárně vyřešena na podzim roku 1962 stažením raket z Kuby. Je zřejmé, že obě zainteresované strany si byly plně vědomy, že svým rozhodnutím můžou ovlivnit svět na celé generace dopředu. Jen díky vyjednávacím

schopnostem celé Kennedyho administrativy, změnám ve vedení v SSSR a úsilím generálního tajemníka OSN U. Thanta byla krize ukončena.

Celá tato událost vedla na dlouhá léta k uklidnění vypjaté situace ve studené válce. Mezi USA a SSSR byla zřízena červená linka pro případ, aby se podobná situace nikdy v budoucnu neopakovala. Po krizi, až do rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 Kuba zůstala klíčovým spojencem Moskvy. Cenou za nezávislost na USA se stala závislost na SSSR. Ke špatné ekonomické situaci přispívá ovšem politika Spojených států, která Helms-Burtonovým zákonem, z hlediska mezinárodního práva sporným, stupňuje embargo. Zákon přikazuje, aby USA přerušily obchodní styky s partnery, kteří na Kubě obchodují s majetky, jež před rokem 1959 vlastnili Američané. Kubánskoamerické vztahy zůstávají na mrtvém bodě dodnes, ale je možné, že s nástupem Baracka Obami do Bílého domu, který je pro obnovení diplomatického jednání, se může vypjatá situace mezi těmito rivaly začít zlepšovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Albrech Hagemann. *Fidel Castro*. Překl. Petr Pytlík a Tereza Semotamová. Nakladatelství Větrné mlýny. První vydání, Brno 2009. ISBN 978-80-86907-69-7

Bradley, J.F.N. *Válka a mír po roce 1945*. Praha 1, Klientská 30. 1994. ISBN 80-85605-72-4

Castro Fidel, *Dějiny mi dají za pravdu*. Praha : Naše vojsko, 1976. MDT 40CNB

David E. *Dějiny Spojených států amerických*. 5. dopl. vyd. Praha : Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-588-3.

Fleming D. F. *Americká politika a studená válka*. Přeložil Jan wanner. Vyd. 1, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

Gaddis Lewis John. *Studená válka*. Slovart, s. r. o., Praha 2006. ISBN 80-7209-843-8

Geyer Georgie Anne, *Fidel Castro: partyzánský princ*. 1. Vyd. Praha : BB art, 200. ISBN 80-7257-547-3

Gott Richard. *Kuba*. Nové dějiny. Richard Gott ; Přeložil Jiří Kunc. 1. vyd. v českém jazyce. Praha : BB/art, 2005. ISBN 80-7341-678-6.

Howard Jones, *Zátoka sviní*. 1. vyd. Praha : BB art, 2009. ISBN 978-80-7381-634-6

Johnson Daniel, *Bílí král a rudá královna*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha : BB art, 2009, ISBN 978-80-7381-502-8

Judt Tony, *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. Praha : Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-025-9

Kennedy. F. R. *Třináct dní*. Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli 1999, vydání první. ISBN 80-7185-219-8

Litera Bohuslav. *Studená válka*. Jihočany, Komenského 236. Vydání první, 1993, ISBN 80-85467-38-0

Merle Robert, *Útok na kasárna*. 1. Vyd. Praha : Mladá fronta, 1967. MDT 355, 94 (729.1)

Nálevka vladimír,. *Karibská krize*. Zelená 17, Praha 6. vydání první. ISBN 80-85866-89-7

Nálevka Vladimír, *kapitoly z dějin studené války*. Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1997. ISBN 80-86130-00-2

Opatrný, Josef, 1945-. *Kuba*. Josef Opatrný. 1. vyd. Praha : Libri, 2002. (Stručná historie států ; Sv. 1). ISBN 80-7277-089-6.

Taubman William, *Chruščov: člověk a jeho doba*. 1. vyd. Praha : BB art, 2005. ISBN 80-7341-625-5

Vykoukal, J., Litera, B., Tejchman, M.. *Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku. 1944-1989*. Praha : Libri, 2000, ISBN: 80-85983-82-6.

Waisová Šárka. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Dobrá Voda 2002. ISBN 80-86473-16-3

Internetové odkazy

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Cubacrisis_17_Oct_1962.jpg

ABSTRAKT

BRŮŽEK, T. Karibská krize : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010, 41 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Štěpán Strnad.

Klíčové pojmy: Sovětský svaz, Spojené státy, Kuba, raketové základny, blokáda, říjen 1962

Práce se zabývá poválečným obdobím 1945, sovětsko-americkými vztahy, jejich hospodářskou a politickou situací v poválečném světě. Dále se zaměřuje na zájmy USA na Kubě a jejich politiku vůči ní. Rozebírá průběh Castrova převratu, postoj Spojených států, jejich snahu o svržení režimu a pomoc Sovětského svazu Kubě. Zaměřuje se na operaci „Anadyr“ a na snahu Sovětského svazu o změnu bipolárního rozložení sil ve světě. Zahrnuje jednání všech zúčastněných stran a diplomacii, která vyústila ke stažení raket z kuby.

ABSTRACT

CUBAN MISSILE CRISIS

KEY WORDS: The Soviet Union, the United States, Cuba, missile bases, blockade, October 1962.

This work is about the post-war period of 1945, the soviet-american relations, the economic and political situation in the postwar world. It focuses on U.S. interests in Cuba and their policy towards her. Its about Castro's revolution process, the position of the United States, their attempt to help overthrow the regime and the Soviet Union in Cuba. Its focuses on Operation "Anadyr" and the Soviet Union's attempt to change the distribution of bipolar power in the world, Includes the meetings of all participatings sides and diplomacy that resulted to take back the missiles from Cuba.